

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU14

Kriminalvårdsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om kriminalvårdsfrågor, bl.a. med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet, utbildningsmöjligheter för intagna och anstaltsplatser utomlands.

I betänkandet finns elva reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet6

Utskottets överväganden.....7

 Häktade7

 Återfallsförebyggande arbete8

 Utbildning.....18

 Tiden i anstalt.....20

 Kriminalvårdens organisation och kapacitet.....23

 Villkorlig frigivning m.m.34

 Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll.....38

 Motioner som bereds förenklat.....40

Reservationer42

 1. Särskilt ombud för häktade, punkt 1 (V)42

 2. Strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet, punkt 2 (S, V, MP)42

 3. Civilsamhällets roll vid inslussningen i samhället, punkt 3 (V)43

 4. Samverkan med socialtjänsten, punkt 4 (C)44

 5. Utbildningsmöjligheter för intagna, punkt 6 (V, MP)44

 6. Krisen i Kriminalvården, punkt 13 (S, V, MP).....45

 7. Kvinnoanstalterna, punkt 14 (S, V, MP)46

 8. Anstaltsplatser utomlands, punkt 15 (S, V, MP)46

 9. Frivården, punkt 16 (S, MP).....47

 10. Kontroller, övervakning och vistelseförbud efter frigivning, punkt 21 (C).....47

 11. Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll, punkt 22 (V, C).....48

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....49

 Motioner från allmänna motionstiden 2024/2549

Bilaga 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet55

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Häktade

1. Särskilt ombud för häktade

Riksdagen avslår motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 30.

Reservation 1 (V)

Återfallsförebyggande arbete

2. Strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet

Riksdagen avslår motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 31.

Reservation 2 (S, V, MP)

3. Civilsamhällets roll vid inslussningen i samhället

Riksdagen avslår motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 23.

Reservation 3 (V)

4. Samverkan med socialtjänsten

Riksdagen avslår motion

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 18.

Reservation 4 (C)

5. Forskning om och utvärdering av exitprogram

Riksdagen avslår motion

2024/25:449 av Serkan Köse (S) yrkande 4.

Utbildning

6. Utbildningsmöjligheter för intagna

Riksdagen avslår motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 26.

Reservation 5 (V, MP)

7. Utbildnings- och arbetsmöjligheter för de som dömts för gängrelaterade brott

Riksdagen avslår motion

2024/25:449 av Serkan Köse (S) yrkande 5.

Tiden i anstalt

8. Begränsning av fysiska besök

Riksdagen avslår motion

2024/25:1823 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 1.

9. Mediciner under anstaltsvistelse

Riksdagen avslår motion

2024/25:1823 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 2.

10. Maten på anstalterna

Riksdagen avslår motion

2024/25:1823 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 3.

11. Visitationer

Riksdagen avslår motion

2024/25:1823 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 4.

12. Avlägsnande av styrketränningsutrustning

Riksdagen avslår motion

2024/25:3118 av Eric Westroth (SD).

*Kriminalvårdens organisation och kapacitet***13. Krisen i Kriminalvården**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 20.

*Reservation 6 (S, V, MP)***14. Kvinnoanstalterna**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 21.

*Reservation 7 (S, V, MP)***15. Anstaltsplatser utomlands**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 24.

*Reservation 8 (S, V, MP)***16. Frivården**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 30.

*Reservation 9 (S, MP)***17. En ny tillfällig anstalt i Falköping**

Riksdagen avslår motion

2024/25:1171 av Dan Hovskär (KD).

18. Utbyggnad av anstalter i Gävleborgs län

Riksdagen avslår motion

2024/25:2115 av Lars Beckman (M).

19. Utbyggnad av anstalter i Trelleborg, Kalmar, Värnamo och Norrköping

Riksdagen avslår motion

2024/25:2327 av Morgan Johansson m.fl. (S).

20. Kompetensförsörjning och arbetsmiljö

Riksdagen avslår motion

2024/25:3141 av Oskar Svärd och Viktor Wärnick (båda M).

Villkorlig frigivning m.m.

21. Kontroller, övervakning och vistelseförbud efter frigivning

Riksdagen avslår motion

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 16.

Reservation 10 (C)

Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll

22. Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 19 och

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 17.

Reservation 11 (V, C)

Förenklad beredning

23. Motioner som bereds förenklad

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 22 april 2025

På justitieutskottets vägnar

Henrik Vinge

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Vinge (SD), Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Adam Marttinen (SD), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Katja Nyberg (SD), Ulrika Westerlund (MP), Martin Melin (L), Mats Hellhoff (SD), Noria Manouchi (M) och Lars Jilmstad (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25. Motionsyrkandena rör Kriminalvården och handlar om bl.a. strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet, utbildningsmöjligheter för intagna och anstaltsplatser utomlands. Motionsyrkandena finns i bilaga 1. Av dessa behandlas 37 motionsyrkanden i förenklad ordning eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Vid utskottets sammanträde den 13 mars 2025 informerade justitieminister Gunnar Strömmer om arbetet med utbyggnaden av Kriminalvården.

Av relevans för ärendet är också att Kriminalvårdens generaldirektör Martin Holmgren med medarbetare vid utskottets sammanträde den 5 december 2024 informerade om aktuella frågor i Kriminalvården, bl.a. utbyggnaden av Kriminalvården.

Utskottets överväganden

Häktade

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att personer som blivit häktade ska få ett särskilt ombud.

Jämför reservation 1 (V).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 30 anför motionärerna att regeringen bör se över möjligheten för personer som sitter häktade att få ett särskilt ombud som kan bistå med praktiska behov som att t.ex. betala räkningar, ta myndighetskontakter eller ha kontakt med arbetsgivare.

Bakgrund

Gällande rätt

Av 24 kap. 1 § rättegångsbalken framgår bl.a. att den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Enligt 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:611) ska varje intagen bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Vidare ska, enligt 1 kap. 5 §, verkställigheten utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det ska åtgärder vidtas för att ge honom eller henne det stöd och den hjälp som behövs.

Kriminalvårdens årsredovisning

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 anges att det i häktena görs flera viktiga första insatser för de intagna som kan komma att dömas till en

kriminalvårdspåföljd (s. 53). De får bl.a. besök av representanter från civilsamhället, t.ex. Fryshuset och Röda Korset. Det handlar dels om att ge intagna möjlighet att bryta isoleringen genom att prata med andra än myndighetspersoner, dels om aktiviteter i form av t.ex. studiecirklar. Många av de insatser som rörde frågor om ekonomi och skulder fortsatte 2024 i samma omfattning som tidigare år trots det ökade antalet intagna. Det gällde bl.a. kontakter med t.ex. socialtjänsten, bostadsbolag och Kronofogden.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan vidtar Kriminalvården tillsammans med representanter från civilsamhället redan i dag olika åtgärder för att stödja och hjälpa de som blivit häktade. Utskottet är mot den bakgrunden inte berett att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2024/25:1929 (V) yrkande 30. Motionsyrkandet avstyrks därför.

Återfallsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet och civilsamhällets roll vid inslussningen i samhället.

Jämför reservation 2 (S, V, MP), 3 (V) och 4 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 31 anförs att för att det viktiga återfallsförebyggande arbetet ska kunna bedrivas ändamålsenligt, effektivt i samverkan och likvärdigt över landet krävs att regeringen ser och tar tag i de strukturella hinder som försvårar arbetet.

I kommittémotion 2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 23 anför motionärerna att regeringen bör se över möjligheten att ytterligare involvera civilsamhället vid inslussningen i samhället av personer som avtjänat straff på anstalt.

I kommittémotion 2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 18 begärs att samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten ska bli bättre i samband med frigivning.

Serkan Köse (S) begär i motion 2024/25:449 yrkande 4 att regeringen ska finansiera forskning om och utvärdering av så kallade exitprogram för att kontinuerligt förbättra deras effektivitet.

Bakgrund

Utslussning

I 11 kap. fängelselagen (2010:610) finns bestämmelser om särskilda utslussningsåtgärder. Av 1 § framgår att en intagen, för att minska riskerna för att han eller hon återfaller i brott eller på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning till samhället, får beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalten genom utslussningsåtgärderna frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägs- och utökad frigång. Av 6 § framgår att ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Frigång innebär att en intagen under dagtid utanför anstalt utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet. Vårdvistelse innebär att en intagen under sista delen av verkställigheten är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), dvs. behandlingshem eller familjehem. En vistelse i ett halvvägs- och utökad frigång innebär att en intagen vistas i en miljö som är öppnare än den som finns på en öppen anstalt och samtidigt får del av det stöd och den hjälp som Kriminalvården och andra myndigheter kan erbjuda. Utökad frigång innebär att en intagen avtjänar sista delen av verkställigheten i sin bostad. Den intagne ska utföra arbete, delta i undervisning eller utbildning, få behandling eller delta i särskilt anordnad verksamhet.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 (s. 63 f.) framgår att målet för intagna i säkerhetsklass 1 är att deras frigivning ska förberedas genom successiv placering i anstalter med lägre säkerhetsklass. Därför förekommer det normalt inte att intagna frigives med särskild utslussningsåtgärd från en anstalt i säkerhetsklass 1. Från en anstalt i säkerhetsklass 2 är det mer vanligt förekommande. I säkerhetsklass 3 är grundprincipen att frigivning genomförs med särskild utslussningsåtgärd. Även strafftiden har betydelse. Vid kortare strafftider kan det vara svårt att hinna med att förbereda för en placering i särskild utslussningsåtgärd. Andelen frigivna med särskild utslussningsåtgärd från säkerhetsklass 2 och 3 med en strafftid på minst sex månader låg under 2024 på 47 procent, vilket kan jämföras med 40 procent 2023. Att fler intagna fick ta del av särskilda utslussningsåtgärder innebar en generell kvalitetsökning i det återfallsförebyggande arbetet eftersom det innebär en strukturerad övergång mellan anstaltsvistelse och frihet. Utslussningsåtgärderna möjliggör en större individanpassning i det återfallsförebyggande arbetet och bidrar därför till att öka Kriminalvårdens förmåga att ge klienterna insatser utifrån individuella behov. Eftersom insatsen dessutom frigör platser och därmed lindrar överbeläggningen var området fortsatt prioriterat under 2024, vilket förklarar det förbättrade resultatet. Om klienten inte rättar sig efter de uppsatta villkoren för utslussningsåtgärden kan den hävas. Antalet hävda utslussningsåtgärder ökade under året men låg fortfarande på en låg nivå.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har bl.a. lämnat förslag om att det ska förtydligas att deltagande i återfallsförebyggande åtgärder ska beaktas vid prövningen av om permission eller särskilda utslussningsåtgärder ska beviljas (SOU 2024:48 Ett ändamålsenligt samhällsskydd – Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen. Volym 2 s. 756 f.). Utredningen har varit på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inslussningsprogram inom Kriminalvården

Kriminalvården fick under 2021 ett regeringsuppdrag med fokus på att bredda och utveckla inslussningen – en modell för samverkan som ska underlätta dömdas förutsättningar att slussas in i samhället efter ett fängelsestraff. Uppdraget löpte fram till maj 2022 och innebar att modellen skulle spridas till hela frivården. På Kriminalvårdens webbplats beskrivs inslussningen som en modell för att få till en effektiv planering av insatser för klienter som frigges villkorligt och som ska stå under övervakning. Modellen innebär att planeringen inför frigivningen samordnas tidigt, redan under anstaltstiden. Syftet med inslussning är att samordna stödet från Kriminalvården och olika aktörer på den intagnes hemort. Alla aktörer som klienten kan behöva stöd ifrån deltar i samverkan. Det kan exempelvis vara frivården, socialtjänsten, Arbetsförmedlingen, hälso- och sjukvården och olika frivilligorganisationer. Tillsammans tar man fram en plan för just den klienten och hur insatserna ska se ut efter frigivningen. Inslussningen påbörjas under anstaltstiden och genomförs under övervakningstiden. För klienten innebär det bl.a.

- praktisk hjälp och ett schema för första tiden i frihet
- en tydlig fortsättning på en behandling eller utbildning som har inletts på anstalten
- sysselsättning i någon form
- skuldrådgivning vid behov
- tillgång till en stödperson, en biträdande övervakare.

Trygghetsberedningen

Trygghetsberedningens huvudsakliga uppdrag har varit att se över samhällets arbete med att förebygga återfall i brott och förslå åtgärder för att utveckla arbetet i syfte att minska andelen återfall i brott. Trygghetsberedningen har i sitt slutbetänkande bl.a. lagt fram följande bedömningar och förslag (SOU 2024:54 Vägar till ett tryggare samhälle):

- Samordningen av insatser för en kriminalvårdsklient behöver förbättras ytterligare för att återfall i brott effektivt ska förebyggas. Kommittén föreslår att Kriminalvården ska växla upp arbetet enligt inslussningsmodellen, att Kriminalvården ska ges en lagstadgad möjlighet att kalla regioner och kommuner till samordnad planering för klienten och att

Kriminalvården ska ges i uppdrag att bedriva hälso- och sjukvård som minskar risken för återfall i brott för intagna i kriminalvårdsanstalt.

- Civilsamhället kan aktiveras mer i det återfallsförebyggande arbetet. Kommittén föreslår att Kriminalvården bl.a. ska arbeta systematiskt för att öka användandet av biträdande övervakare från civilsamhället.
- Det uppsökande återfallsförebyggande arbetet mot kriminalvårdsklienter som inte är motiverade till förändring bör stärkas. Informationsutbytet mellan Kriminalvården och Polismyndigheten om kriminalvårdsklienter som löper risk att återfalla i brott behöver också öka generellt. Kommittén bedömer att socialnämnden bör ges ett förtydligat brottsförebyggande uppdrag.

Utredningen har varit på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Uppdrag att utveckla det återfallsförebyggande arbetet

Den 28 oktober 2021 gav regeringen i uppdrag till Kriminalvården att vidareutveckla sitt återfallsförebyggande arbete (Ju2021/03732). Myndigheten slutredovisade uppdraget den 15 september 2023 (dnr KV 2022-1875). Kriminalvården anser att resurser kan användas mer effektivt genom att bedömningen av risken för återfall i brott utgår från en skala med fem nivåer. Myndigheten ser att behovet av att vidareutveckla det återfallsförebyggande arbetet skulle kunna tas om hand i verksamheten genom ett mer robust genomförande av arbetsmetoden KKA, vilket är en förkortning för kompetent klientnära arbete, detta för att kunna nå fler klienter på ett bredare plan och därmed motivera dem att delta i återfallsförebyggande insatser. Myndigheten har därför beslutat dels om att vidareutbilda kriminalvårdare som har ett klientnära arbete, dels att en regelbunden uppföljning ska göras av hur KKA genomförs i verksamheten. Enheter med hög andel unga klienter ska prioriteras för genomförandet av arbetsmetoden KKA för att kunna möta dessa klienters behov av behandling. Vidare menar myndigheten att fler kan erbjudas vuxenutbildning genom att studie- och yrkesvägledare redan i samband med utredningen inför verkställighetsplanering får i uppdrag att inventera klienters utbildningsbakgrund. Med en sakkunnig inventering identifieras klienter i målgruppen för utbildningen i ett tidigt skede. Med en kompletterande funktion inom vuxenutbildningen – studiepedagog – skulle fler kunna stödjas att nå sina studiemål, vilket främjar genomströmningen i och därmed också tillgängligheten till utbildningen.

Kriminalvårdens årsredovisning

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 framgår att ett av Kriminalvårdens viktigaste uppdrag är att förebygga återfall i brott (s. 4). Som återfall räknar Kriminalvården de klienter som avtjänat straff inom Kriminalvården och sedan döms till en ny kriminalvårdspåföljd inom tre år. Andelen återfall i

brott räknat på detta sätt är 32 procent enligt den senaste statistiken från 2023. I årsredovisningen för 2022 gjorde Kriminalvården bedömningen att förmågan att lyckas i det återfallsförebyggande uppdraget hade försämrats under 2022. Kriminalvårdens bedömning för 2023 var att förmågan hade bibehållits på samma nivå som 2022. Bedömningen för 2024 är att förmågan är på samma nivå som 2023, vilket bedöms som tillfredsställande. Bedömningen baseras på att några områden förbättrades något, medan några försämrades. Effektivare arbetssätt och metoder bidrog till att nivån kunde upprätthållas trots en fortsatt lokalbrist, omsättning på personal och ökning av antalet klienter.

Ett exempel på utveckling av arbetssätt är att ett uppföljningsstöd tagits fram för att ytterligare öka kvaliteten i arbetsdriften. Utbildningar hölls under 2024 för produktionsledare på anstalter med säkerhetsklass 1 (s. 58). Det innebär att produktionsledaren tillsammans med den intagne ska bedöma utvecklingsområden och sätta upp individuella mål för att följa upp dem över tid i den intagnes verkställighetsplan. Genom att aktivt uppmuntra och positivt förstärka prosociala beteenden kan arbetsdriften i högre grad bidra till det återfallsförebyggande arbetet och öka en intagens möjlighet att få och behålla ett arbete.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2025 får myndigheten i uppdrag att göra en jämförande studie av återfallsfrekvensen i brott efter avtjänat fängelsestraff i Sverige och ett urval andra länder i Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). I urvalet av länder ska vikt läggas på att täcka in en mångfald av olika kriminalvårdssystem, dvs. sådana som har ett högt inslag av återfallsförebyggande åtgärder, sådana som har ett lågt inslag av sådana åtgärder samt kriminalvårdssystem som har höga kostnader per intagen och sådana som har låga kostnader per intagen. Studien ska analysera eventuella samband mellan de olika faktorerna. Kriminalvården ska redogöra för skillnaderna i det återfallsförebyggande arbetet i de utvalda länderna och redovisa eventuella slutsatser. Myndigheten ska slutligen redogöra för vilka åtgärder som kan vidtas för att kostnadseffektivt utveckla det återfallsförebyggande arbetet i svensk kriminalvård. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2025.

Kriminalvårdens samverkan med civilsamhället

Kriminalvårdens samverkan med civilsamhället syftar till att främja återanpassningen till samhället, och inom alla verksamhetsgrenar (häkte, anstalt och frivård) återfinns civilsamhällesaktörer. De kan finnas i klientens vardag, bidra till att skapa ett kontaktnät runt klienten och stärka anknytningen till samhället samt bryta upplevelser av utanförskap och ofrivillig ensamhet. Civilsamhällets insatser kompletterar därmed myndighetens återfallsbyggande arbete och övrig myndighetssamverkan runt klienten. Samverkan och samarbete utgörs av enskilda lekmän, såsom biträdande övervakare och

förtroendemän, samt via ideella organisationer och trossamfund. Samverkan sker genom central fördelning av statsbidrag till ideella organisationer och därefter tecknas samverkansavtal som reglerar den lokala verksamheten på respektive verksamhetsställe. Fördelningen av statsbidrag framgår av Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 (s. 18).

Avhopparprogram

Sedan den 1 oktober 2022 ansvarar Polismyndigheten för samordningen av det myndighetsgemensamma arbetet med avhopparverksamhet. Inom ramen för detta uppdrag ska myndigheten fördela medel till stödinsatser för avhoppare. Av Polismyndighetens anslag får 72,5 miljoner kronor användas för avhopparverksamhet enligt regleringsbrevet för 2025. Dessa medel får användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet), varav högst 10 miljoner kronor får betalas ut för kostnader för att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare.

Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse (Sis) och Socialstyrelsen har haft i uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet. Uppdraget slutredovisades i januari 2024 (Ju2021/03331). Myndigheterna har tagit fram metodstöd och styrdokument för arbetet med stöd till avhoppare inom respektive myndighet samt för kommunerna. Det bedöms därmed finnas en grundläggande nationell struktur för stöd till individer som behöver samhällets stöd och skydd för att lämna organiserad brottslighet. Myndigheterna har dessutom på olika sätt arbetat för att etablera, bedriva och tillgängliggöra stöd till avhoppare i de kommuner där den lokala problembilden uppvisar ett behov av detta. Det har skapats ett samverkansnätverk med kommuner för dialog, erfarenhetsutbyte och kompetenshöjande insatser. Vidare har man gjort kommunikationsinsatser riktade mot olika målgrupper, bl.a. via den myndighetsgemensamma webbplatsen polisen.se/avhoppare. Myndigheterna har tillsammans med kommunerna tagit fram en modell för individbaserad uppföljning.

Den 3 oktober 2024 gav regeringen Polismyndigheten, Kriminalvården, Sis och Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla arbetet med stöd till unga avhoppare samt omhänderta andra utvecklingsbehov i arbetet med stöd till avhoppare från kriminella miljöer. Uppdraget slutredovisades i februari 2025 (Ju2024/00195 m.fl.). Myndigheterna anför bl.a. att de har analyserat kommunernas arbete med omlokalisering av avhoppare och bedömer att det behövs en översyn av boende- och placeringsformer. Socialstyrelsen kommer vidare att utreda hur stödet till avhoppare kan utvecklas utifrån avhoppares psykiatriska vårdbehov. Myndigheterna föreslår att kontaktvägen till den nationella avhopparsamordningen tydliggörs genom att vägen in via Polismyndighetens växel ersätts med ett särskilt telefonnummer för avhopparfrågor. Myndigheterna anför vidare att arbetet med stöd till avhoppare är under utveckling och att myndigheterna behöver fortsätta att fokusera på att genomföra styrdokument

och metodstöd i den ordinarie verksamheten. Det fortsatta arbetet med att utveckla stöd till avhoppare behöver fokusera på kunskapsutveckling i fråga om målgruppen i syfte att ge ett kvalitetssäkrat stöd till avhoppare som är baserat på bästa tillgängliga kunskap. Ett exempel är att socialtjänster i samverkansnätverket erbjuds utbildning i Level of Service/Case Management Inventory och att det genomförs en studie av bedömningsmetodens användbarhet inom socialtjänstens arbete med stöd till avhoppare. Ett annat exempel på kunskapsutveckling är pågående arbete med individbaserad systematisk uppföljning. Att bygga upp denna kunskap kommer enligt myndigheterna att ta flera år. Myndigheterna har analyserat samverkan med civilsamhället dels i form av stödinsatser till avhoppare, dels genom att civilsamhället på sikt kan erbjuda sammanhang och gemenskaper för att underlätta och stödja utträdet ur organiserad brottslighet.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 föreslog utskottet ett tillkännagivande om att förstärka Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Utskottet anförde att det bl.a. handlar om att stärka avhopparverksamheten, att förhindra att skulder uppstår för den intagne under fängelsetiden samt att stärka samverkan mellan berörda myndigheter och civilsamhället för att få till stånd en adekvat utslussning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). I regeringens återrapporering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet i 2025 års budgetproposition anges att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.7 s. 46). Utskottet hade inget att invända mot regeringens redovisning av tillkännagivandet (bet. 2024/25:JuU1 s. 22).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2020/21 behandlade och avstyrkte utskottet ett liknande yrkande (bet. 2020/21:JuU26 s. 11). Utskottet anförde att Kriminalvården hade fått i uppdrag att utveckla sitt återfallsförebyggande arbete för personer dömda för våldsbrott mot närstående och att fr.o.m. 2022 genomföra systematiska uppföljningar av bakgrundsfaktorer och behovsområden av betydelse för risken att återfalla i brott. Mot bakgrund av att tillkännagivandet från 2019 inte var slutbehandlat och det pågick arbete inom området saknades det enligt utskottet skäl för riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande i denna fråga. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:304).

I betänkande 2020/21:JuU26 (s. 11 f.) behandlade utskottet motionsyrkanden om att förbättra Kriminalvårdens arbete med utslussning och om samverkan med socialtjänsten och civilsamhället inför frigivning från en kriminalvårdsanstalt. Utskottet avstyrkte yrkandena med hänvisning till tillkännagivandena från våren 2019 om återfallsförebyggande arbete och att arbete pågick inom området. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:304).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 behandlade och avstyrkte utskottet ett liknande yrkande (bet. 2021/22:JuU25 s. 11 f.). Utskottet tog upp det tillkännagivande som gjorts 2019 och anförde följande (s. 24):

Det återfallsförebyggande arbetet är en av Kriminalvårdens viktigaste uppgifter och ett område som bör prioriteras. Kriminalvården har ett pågående uppdrag från regeringen att vidareutveckla sitt återfallsförebyggande arbete. Förutom en satsning på åtgärder under verkställigheten, t.ex. planering av ekonomin i syfte att minska risken för skulder, handlar uppdraget om att stärka samverkan mellan myndigheterna och civilsamhället och få till stånd en adekvat utslussning. Vidare har Kriminalvården fått i uppdrag av regeringen att dels bredda och utveckla inslussningen, dels tillsammans med Arbetsförmedlingen stärka möjligheterna på arbetsmarknaden för personer som har avtjänat straff som ett led i det återfallsförebyggande arbetet. Mot bakgrund av att det pågår arbete i fråga om minskning av återfall i brott, utslussning, inslussning och samverkan mellan berörda myndigheter saknas det enligt utskottet skäl för riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande i dessa frågor.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:246).

I betänkande 2022/23:JuU13 (s. 8 f.) behandlade utskottet ett motionsyrkande om att Kriminalvårdens arbete med utslussning och ansvar för att förebygga återfall i brott ska förbättras samt att samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten vid utslussning efter en frihetsberövande påföljd ska bli bättre. Utskottet tog upp det tillkännagivande som gjorts 2019 och anförde följande (s. 18 f.):

Det återfallsförebyggande arbetet är en av Kriminalvårdens viktigaste uppgifter och ett område som bör prioriteras. Kriminalvården har ett pågående uppdrag från regeringen att vidareutveckla sitt återfallsförebyggande arbete. Av den delredovisning som lämnats framgår att myndigheten har identifierat att det finns möjligheter att utveckla det återfallsförebyggande arbetet genom att anpassa insatserna i verkställighetsplaneringen och genom att arbeta med att förstärka både det externa och interna samarbetet kring den dömda. Förra året gjordes också en översyn av det samarbete som Kriminalvården och Arbetsförmedlingen haft under många år och förslag har lämnats om hur samarbetet kan utvecklas. Mot bakgrund av att det pågår arbete i fråga om minskning av återfall i brott, utslussning och samverkan mellan berörda myndigheter saknas det enligt utskottet skäl för riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande i dessa frågor.

Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92 § 11).

Liknande yrkanden behandlades även i betänkande 2023/24:JuU17 (s. 8 f.). Utskottet avstyrkte yrkandena och anförde att det mot bakgrund av det arbete som gjorts de senaste åren för att utveckla samverkan mellan Kriminalvården och andra myndigheter saknades skäl att göra ett tillkännagivande om stärkt myndighetssamverkan vid utslussning. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2023/2024 behandlade utskottet ett motionsyrkande om att det är viktigt att Kriminalvårdens framgångsrika återfallsförebyggande arbete kan fortsätta även med

den utbyggnad av verksamheten som sker. Utskottet avstyrkte yrkandet med hänvisning till tillkännagivandet från 2019 och Kriminalvårdens uppdrag att vidareutveckla sitt återfallsförebyggande arbete. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 föreslog utskottet ett tillkännagivande om att det bör införas ett nationellt exitprogram för personer som vill lämna det kriminella livet (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Ett sådant program ska erbjuda de som väljer att hoppa av ett kriminellt gäng skydd och en möjlighet att påbörja ett laglydigt liv. Ett nationellt program innebär bl.a. förbättrade förutsättningar att ha rutiner på plats för att hotade personer ska kunna få hjälp med nya identiteter och att vid behov byta bostadsort. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2024/25:75 s. 43 f.).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 föreslog utskottet ytterligare ett tillkännagivande om att ett nationellt avhopparprogram bör inrättas (bet. 2021/22:JuU25 s. 11 f.). Utskottet anförde att det är angeläget att en väl fungerande avhopparverksamhet snabbt kommer på plats i hela landet och att regeringen i sin myndighetsstyrning följer upp att det nationella avhopparprogrammet genomförs och får effekt. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:246). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2024/25:75 s. 116 f.).

I betänkande 2022/23:JuU13 (s. 8 f.) behandlade utskottet ett motionsyrkande om att den som vill lämna en kriminell livsstil ska få hjälp att göra det genom avhopparverksamhet. Utskottet avstyrkte yrkandet med hänvisning till de två tidigare tillkännagivandena om att ett nationellt avhopparprogram bör inrättas och till det uppdrag som pågick med syftet att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för avhopparverksamheter över hela landet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92 § 11).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2023/2024 behandlade utskottet flera motionsyrkanden om avhopparverksamhet (bet. 2023/24:JuU17 s. 8 f.). Utskottet avstyrkte yrkandena bl.a. med hänvisning till Polismyndighetens, Kriminalvårdens, Sis och Socialstyrelsens uppdrag om att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för avhopparverksamheter över hela landet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet har uttalat flera gånger tidigare är det återfallsförebyggande arbetet en av Kriminalvårdens viktigaste uppgifter och ett område som bör prioriteras. Utskottet konstaterar att den omfattande utbyggnaden av Kriminalvården innebär stora utmaningar men att det samtidigt pågår ett arbete för att stärka det återfallsförebyggande arbetet. Trygghetsberedningen, som haft i uppdrag att se över samhällets arbete med att förebygga återfall i brott, har lagt fram ett antal förslag. Slutbetänkandet har varit på remiss och bereds

för närvarande inom Regeringskansliet. Vidare har Kriminalvården i regleringsbrevet för 2025 fått i uppdrag att göra en jämförande studie av återfallsfrekvensen i brott efter avtjänat fängelsestraff i Sverige och ett urval av andra OECD-länder. Studien ska leda fram till förslag på åtgärder som kan vidtas för att kostnadseffektivt utveckla det återfallsförebyggande arbetet i svensk kriminalvård. Med hänsyn till det arbete som pågår anser utskottet att det inte finns anledning att ta något initiativ med anledning av motionsyrkandet om strukturella hinder som försvårar det återfallsförebyggande arbetet. Utskottet avstyrker därför motion 2024/25:3111 (S) yrkande 31.

När det gäller civilsamhällets roll vid inkluderingen i samhället av personer som avtjänat straff på anstalt har Trygghetsberedningen bl.a. lämnat förslag om ett systematiskt arbete för att öka användandet av biträdande övervakare från civilsamhället. Mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet anser utskottet att det saknas skäl att ta några sådana initiativ som motionärerna efterfrågar. Utskottet avstyrker därför motion 2024/25:1929 (V) yrkande 23.

Mot bakgrund av det arbete som gjorts de senaste åren för att utveckla samverkan mellan Kriminalvården och andra myndigheter saknas det enligt utskottet skäl att göra ett sådant tillkännagivande om förbättrad samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten i samband med frigivning som begärs i motion 2024/25:3164 (C) yrkande 18. Motionsyrkandet avstyrks.

Som framgår ovan har riksdagen gjort två tillkännagivanden om nationella avhopparprogram. Polismyndigheten, Kriminalvården, Sis och Socialstyrelsen har nyligen till regeringen redovisat ett uppdrag om att utveckla arbetet med stöd till unga avhoppare samt omhänderta andra utvecklingsbehov i arbetet med stöd till avhoppare från kriminella miljöer. Myndigheterna anför bl.a. att det fortsatta arbetet med att utveckla stöd till avhoppare behöver fokusera på kunskapsutveckling kring målgruppen i syfte att ge ett kvalitets-säkrat stöd, baserat på bästa tillgängliga kunskap. Eftersom ett utvecklingsarbete pågår anser utskottet att det inte framkommit tillräckliga skäl för ett sådant tillkännagivande om forskning om och utvärdering av exitprogram som efterfrågas i motion 2024/25:449 (S) yrkande 4. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Utbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om fler utbildningsmöjligheter för intagna och utbildnings- och arbetsmöjligheter för de som dömts för gängrelaterade brott.

Jämför reservation 5 (V, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 26 anser motionärerna att regeringen bör ta initiativ till fler utbildningsmöjligheter för intagna i Kriminalvården.

Serkan Köse (S) begär i motion 2024/25:449 yrkande 5 att utbildnings- och arbetsmöjligheter ska inkluderas som en del av rehabiliteringsprocessen för individer dömda för gängrelaterade brott.

Bakgrund*Gällande rätt*

En intagen ska enligt 3 kap. 1 § fängelselagen ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet.

Kriminalvårdens årsredovisning

Det framgår av Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 att vuxenutbildning utgör 9 procent av sysselsättningstiden i anstalt för både män och kvinnor (s. 58). Den motsvarar komvux och omfattar grundläggande och gymnasial nivå, inklusive utbildning i svenska för invandrare och yrkesutbildning. Det är en formell utbildning som ger betyg och kan leda till examen på samma sätt som komvux. Betygsdokumenten är neutrala och visar inte att studierna har bedrivits inom Kriminalvården. Utbildningen omfattar huvudsakligen teoretiska ämnen, men det finns också yrkesutbildning. Yrkesutbildningen kan även ges på distans mellan anstalter, i samarbete mellan yrkeslärare och produktionsledare. Kriminalvården fortsatte sitt arbete med att utöka den gymnasiala yrkesutbildningen under 2024, och yrkesutbildning kom igång på ytterligare tre anstalter. Ett yrkespaket med en ny inriktning infördes – Djurskötare i mjölkproduktion. Sammanlagt fanns det vid årets slut elva pågående gymnasiala yrkespaket inom Kriminalvården. Antalet fullföljda kurser och utbildningar ökade något under 2024 (s. 60).

Under 2024 bedrevs dessutom 27 arbetsmarknadsutbildningar fördelat på 20 anstalter för män (av totalt 40). Två sådana utbildningar bedrevs på två av totalt sex kvinnoanstalter. En arbetsmarknadsutbildning ger den intagne ett intyg eller certifikat och ökar chansen till anställning efter frigivning.

Lokalbristen var dock ett fortsatt problem under 2024. Arbetsförmedlingen skriver ett avtal med den som anordnar arbetsmarknadsutbildningen. I avtalet finns krav på s.k. garantiplatser, vilket innebär att anordnaren får betalt för ett antal platser oavsett om det finns intagna som går utbildningen. Kravet på garantiplatser var allt svårare för Kriminalvården att möta i takt med kapacitetsutökningen och växande behov av att skilja intagna åt. Det blev därmed svårare att samla tillräckligt många intagna för att fylla garantiplatserna.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 behandlade utskottet ett motionsyrkande om att alla intagna ska ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning (bet. 2018/19:JuU13 s. 37 f.). Utskottet anförde att utbildning är en viktig återfallsförebyggande insats och att en god utbildningsnivå ger bättre förutsättningar för tidigare dömda som ska etablera sig på arbetsmarknaden. Vidare konstaterade utskottet att Kriminalvårdens vuxenutbildning omfattar både grundläggande och gymnasial nivå och att Kriminalvården hade fortsatt arbetet med att öka tillgängligheten och genomströmningen i vuxenutbildningen. Eftersom utbildningsfrågan redan var uppmärksammas vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och såg inte något skäl att ställa sig bakom yrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2019/20 behandlade utskottet yrkanden om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen (bet. 2019/20:JuU28 s. 41 f.). Utskottet anförde att Kriminalvården hade fortsatt arbetet med att öka tillgängligheten och genomströmningen i vuxenutbildningen, och att tillgängligheten till de gymnasiala yrkeskurserna året före hade ökat. Utskottet fann att utbildningsfrågan således var uppmärksammas och såg inte något skäl att ställa sig bakom yrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106 § 11).

Även vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2020/21 behandlade utskottet liknande yrkanden (bet. 2020/21:JuU26 s. 39 f.). Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning att frågan om utbildning på anstalterna var uppmärksammas och såg inte något skäl att ställa sig bakom de tillkännagivanden om att förbättra möjligheterna till utbildning på anstalt och öka antalet yrkeskurser som begärts i motionerna. Utskottet avstyrkte yrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:304).

Därefter har liknande motionsyrkanden avstyrkts av utskottet genom förenklad beredning (bet. 2021/22:JuU25).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2023/24 behandlade utskottet motionsyrkanden om förbättrade utbildningsmöjligheter för kvinnor och om en pilotverksamhet med avsevärt förbättrade utbildningsmöjligheter (bet. 2023/24:JuU17 s. 21 f.). Utskottet anförde bl.a. att utbildning för intagna inom Kriminalvården är en viktig återfallsförebyggande insats men

fann inte skäl att ställa sig bakom yrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Utskottets ställningstagande

Som framhållits tidigare år anser utskottet att utbildning för intagna inom Kriminalvården är en viktig återfallsförebyggande insats. Kriminalvården arbetar fortsatt aktivt med utbildningsfrågan, även om denna verksamhet också påverkas av den mycket höga belägningsgraden på anstalterna. Utskottet ser det som viktigt att relevanta utbildningar kan erbjudas på anstalterna men anser inte att dagens situation motiverar ett sådant tillkännagivande om fler utbildningsmöjligheter som begärs i motion 2024/25:1929 (V) yrkande 26. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet anser inte heller att det finns skäl att ta något sådant initiativ i fråga om utbildnings- och arbetsmöjligheter vid gängrelaterad brottslighet som begärs i motion 2024/25:449 (S) yrkande 5. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Tiden i anstalt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. begränsning av fysiska besök och eget ansvar för kostnaden för medicin och specialkost under anstaltsvistelsen.

Motionerna

I motion 2024/25:1823 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 1 anförs att regeringen bör utreda möjligheten att begränsa antalet fysiska besök för dömda anstaltsplacerade och ersätta dessa med digitala möten för att på så sätt minimera insmugglingen av narkotika och andra oönskade objekt till anstalterna.

I samma motion yrkande 2 begär motionären att intagna ska bekosta sin egen medicin under anstaltsvistelsen.

I samma motion yrkande 3 anförs att det bör övervägas att låta maten som serveras inom Kriminalvården enbart utgöras av en maträtt och att specialkost som inte är styrkt av läkarintyg bör bekostas av den intagne själv.

I samma motion yrkande 4 begär motionären att samtliga anställda inom Kriminalvården ska få visitera intagna av båda könen.

Eric Westroth (SD) begär i motion 2024/25:3118 att all utrustning för styrketräning avlägsnas från Sveriges fängelser och att Kriminalvården i stället satsar på andra former av fysisk aktivitet som främjar rehabilitering och återanpassning.

Bakgrund

Besök

Av 7 kap. 1 § fängelselagen framgår att en intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras under vissa omständigheter, t.ex. om det kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom övervakning. Av 7 kap. 2 § följer vidare att ett besök, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får kontrolleras genom att personal övervakar besöket eller genom att det äger rum i ett besöksrum som är utformat så att det omöjliggör att föremål överlämnas. I samband med att bestämmelsen infördes anförde regeringen att kontroll t.ex. kan ske genom att den intagne och besökaren hålls fysiskt åtskilda från varandra av en glasruta (prop. 2009/10:135 s. 144). Ett besök får enligt 7 kap. 3 §, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

Av Kriminalvårdens allmänna råd till 7 kap. 1 § fängelselagen (KVFS 2019:5) framgår bl.a. att med uttrycket ”lämpligen kan ske” avses praktiska förutsättningar för besök, t.ex. vad som är möjligt med hänsyn till anstaltens rutiner samt tillgången till personal och besöksrum. Vid bedömningen av om besök kan beviljas bör riskerna kring såväl den intagne som besökaren beaktas.

Medicin

Av 9 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse framgår att en intagen ska tillfrågas om sitt hälsotillstånd i anslutning till att han eller hon tas in i anstalt. I 9 kap. 2 § anges att en intagen som har förskrivits viss medicin ska få tillgång till den enligt förskrivningen.

Mat

I 12 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse anges att den intagne har rätt att få mat som är anpassad efter hans eller hennes medicinska behov. I den utsträckning det är möjligt ska hänsyn även tas till den intagnes religion. En intagen har dock alltid rätt att få vegetarisk mat. En intagen har rätt att få mat vid sedvanliga mattider. Den intagne ska dock ges möjlighet att inta sina måltider vid tider som är anpassade efter hans eller hennes medicinska behov eller religion. En intagen har rätt att under sin fritid själv bereda eller få varm dryck, om det inte kan äventyra ordningen eller säkerheten.

Visitationer

Enligt 8 kap. 4 § fängelselagen får en intagen kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne, han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt, han eller hon ska ha eller har haft

ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller i vissa fall vid stickprovskontroller. En intagen får även kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl (8 kap. 5 §). Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska (8 kap. 7 §). Detta gäller dock inte en kroppsvisitation som avses i 5 § (s.k. skyddsvisitation), en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks, en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning eller en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas. Om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevitnas av en kvinna även i andra fall.

Fysisk aktivitet

Enligt 4 kap. 2 § fängelselagen ska en intagen ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning. Vilken aktivitet och sysselsättning en intagen lämpligen kan utöva avgörs bl.a. av ordnings- och säkerhetsskäl, men också av praktiska förhållanden inom kriminalvården, t.ex. anstaltsrutiner och resurstillgång, samt behovet av att utforma den intagnes straffverkställighet på ett ändamålsenligt sätt (prop. 2009/10:135 s. 132). Utbudet av fysiska aktiviteter och fritidssysselsättning kan variera mellan olika avdelningar och anstalter.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har behandlat motioner om att restriktionerna för när Kriminalvården får förbjuda oövervakade besök ska lättas upp, bl.a. vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 27 f.). Utskottet hänvisade till vad som angetts vid tidigare beredning av liknande motionsyrkanden och framhöll att det följer av fängelselagen att ett besök, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får kontrolleras genom att personal övervakar besöket eller genom att besöket äger rum i ett besöksrum som är utformat så att det omöjliggör att föremål överlämnas. Utskottet fann inte något skäl att ändra gällande ordning och avstyrkte därför motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Utskottet har även vid senare tillfällen genom förenklad beredning avstyrkt liknande motionsyrkanden (bet. 2019/20:JuU28, bet. 2020/21:JuU26 och bet. 2021/22:JuU25).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2022/23 behandlade utskottet ett motionsyrkande om att inskränka rätten till oövervakade besök för att minska förekomsten av droger på anstalterna (bet. 2022/23:JuU13 s. 24 f.). Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning och fann inte något skäl att ändra gällande ordning. Motionen avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92 § 11). Utskottet avstyrkte även våren 2024 genom förenklad beredning ett liknande motionsyrkande (bet. 2023/24:JuU17).

Utskottets ställningstagande

När det gäller möjligheten att begränsa antalet fysiska besök i syfte att minimera insmugglingen av bl.a. narkotika konstaterar utskottet att det framgår av fängelselagen att ett besök, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får kontrolleras genom att personal övervakar besöket eller genom att besöket äger rum i ett besöksrum som är utformat så att det omöjliggör att föremål överlämnas. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan och finner således inte något skäl att ändra gällande ordning. Därmed avstyrker utskottet motion 2024/25:1823 (M) yrkande 1.

Utskottet anser vidare att det inte framkommit någon anledning att göra några sådana tillkännagivanden om eget ansvar för kostnaden för medicin och specialkost under anstaltsvistelsen som efterfrågas i motion 2024/25:1823 (M) yrkandena 2 och 3. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom förslaget om att samtliga anställda inom Kriminalvården ska få visitera intagna av båda kön. Motion 2024/25:1823 (M) yrkande 4 avstyrks därför.

När det gäller yrkandet om att all utrustning för styrketräning bör avlägsnas från anstalterna gör utskottet bedömningen att utbudet av fysiska aktiviteter och fritidssysselsättning lämpligen avgörs inom Kriminalvården på det sätt som sker i dag. Utskottet avstyrker därför motion 2024/25:3118 (SD).

Kriminalvårdens organisation och kapacitet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. kris i Kriminalvården, anstaltsplatser utomlands och frivården.

Jämför reservation 6 (S, V, MP), 7 (S, V, MP), 8 (S, V, MP) och 9 (S, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 20 begär motionärerna att regeringen ska agera för att avhjälpa den pågående kris i Kriminalvården som överbeläggningen innebär.

I samma motion yrkande 21 begär motionärerna att regeringen ska agera för att förbättra situationen på kvinnoanstalterna där det finns en problematik med bl.a. överbeläggning och ett större klientel kopplat till gängbrottslighet.

I samma motion yrkande 24 begär motionärerna att Kriminalvården inte ska köpa anstaltsplatser utomlands eftersom det är dyrt och ineffektivt och skulle få en negativ effekt på det återfallsförebyggande arbetet.

I samma motion yrkande 30 anför motionärerna att frivården, som bl.a. övervakar personer som är villkorligt frigivna, är föremål för ungdomsövervakning eller har fotboja, också måste ha tillräcklig kapacitet för att kunna utföra sin del i det återfallsförebyggande arbetet.

I motion 2024/25:1171 av Dan Hovskär (KD) anför att regeringen bör se över en etablering av en ny tillfällig kriminalvårdsanstalt i Falköping, där det finns tillgängliga lokaler som står tomma.

Lars Beckman (M) begär i motion 2024/25:2115 att regeringen ska beakta möjligheterna för Kriminalvården att bygga fängelser i Gävleborg.

I motion 2024/25:2327 av Morgan Johansson m.fl. (S) anför motionärerna att regeringen omgående bör vidta åtgärder för att snabba på byggandet och etableringen av de nya anstalterna i Trelleborg, Kalmar, Norrköping och Värnamo.

I motion 2024/25:3141 av Oskar Svärd och Viktor Wärnick (båda M) begär motionärerna att regeringen löpande ska arbeta med frågan om en god kompetensförsörjning och arbetsmiljö på våra anstalter.

Bakgrund

Kriminalvårdens årsredovisning

Kriminalvården är indelad i sex geografiska regioner, en nationell transportenhet och ett huvudkontor. Den sista december 2024 hade Kriminalvården 42 häkten, 40 anstalter för män, 6 anstalter för kvinnor, 33 frivårdskontor och 21 transportkontor fördelade över hela Sverige.

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 gör Kriminalvården bedömningen att antalet häktes- och anstaltsplatser trots stora ansträngningar fortfarande inte kunde anpassas till behovet i tillräcklig utsträckning (s. 12). Bedömningen grundar sig bl.a. på att det var platsbrist i de högre säkerhetsklasserna och för vissa klientkategorier. Det innebär att ett flertal intagna verkställde sin påföljd i häkte. En annan konsekvens av platsbristen var att ett stort antal häktade under årets första halva blev kvar i arresten. Beläggningssituationen innebär påfrestningar på både arbetsmiljö, säkerhet och verksamhetsinnehåll. Kriminalvården uppger att myndigheten ser med oro på utvecklingen av platssituationen i häkten och anstalter de närmaste åren och bedömer att ytterligare förtätningar, i avvaktan på nybyggnation, kommer att bli allt svårare att genomföra.

Häkten

Medelbeläggningen på häktena ökade med 384 intagna, eller 13 procent (s. 25) under 2024. Beläggningsgraden var mycket hög under första halvåret, för att sedan sjunka under andra halvåret. Snittet var 97 procent för hela 2024. De senaste årens ökning av inflödet till häktena fortsatte under 2024. Tillsammans med en fortsatt ökning av genomsnittliga häktetider ledde det till ett ökat behov av häktesplatser. Platsbristen i anstalt medförde även att antalet intagna

som verkställde i häkte fortfarande låg på en hög nivå. Det ökade inflödet kan delvis förklaras av lagändringarna till följd av proposition 2022/23:53 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk som trädde i kraft den 1 juli 2023. Ändringarna innebär bl.a. att häktning förutsätts när brottet kan ge fängelse i minst ett år och sex månader, i stället för mot tidigare två år. Häktningstiderna låg i snitt på 98 dagar, jämfört med 91 dagar under 2023, vilket motsvarar ca 210 fler belagda platser per dag. Mediantiden fortsatte också att öka, vilket tyder på en generell uppgång och inte enbart på att några få intagna hade mycket långa häktningstider. För att möta det växande behovet genomförde Kriminalvården både ny- och ombyggnader samt förtätningar av befintliga lokaler. Ytterligare 193 fasta häktesplatser öppnades (s. 26). Beläggningen ökade dock mer och 384 ytterligare beredskapsplatser togs fram för att klara platsbristen. Borträknat beredskapsplatserna var beläggningsgraden 119 procent.

Anstalter

Även beläggningen i anstalt fortsatte att öka under 2024 (s. 38 f.). Medelbeläggningen på anstalt ökade med 929 intagna, eller 16 procent, vilket var en högre ökningstakt än under 2023. Beläggningsgraden låg kvar på 98 procent. Den ökade medelbeläggningen berodde främst på att både inflödet och strafftiderna fortsatte att öka. Lagändringar till följd av skärpta straff för brott i kriminella nätverk och slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet kan vara en delförklaring till de ökade strafftiderna, även om det enligt Kriminalvården är svårt att uppskatta effekter av enskilda straffrättsliga reformer. Inflöde, strafftider och medelbeläggning ökade för både kvinnor och män. Beläggningen ökade i ungefär lika stor utsträckning i alla tre säkerhetsklasser, men platsbristen var störst i klass 1 och 2. För att hantera denna ökning genomförde Kriminalvården ny- och ombyggnader samt förtätningar. Ytterligare 270 fasta anstaltsplatser öppnades. Beläggningen ökade dock betydligt mer och ytterligare 717 beredskapsplatser togs fram för att klara platsbristen. Borträknat beredskapsplatser och tillfälliga platser var beläggningsgraden 131 procent. Trots platsutökningen var platsbristen påtaglig i allmänhet, och i synnerhet för särskilda grupper, såsom resurskrävande intagna och sexualbrottsdömda män. Sexualbrottsplatser på anstalten Skogome öppnade under året, vilket förbättrade läget för denna klientgrupp. Platsbristen var även stor för kvinnor. Situationen förbättrades efter sommaren när nya platser för kvinnor öppnades på anstalterna Sagsjön och Ringsjön. Beläggningsgraden på kvinnoplatserna uppgick dock till 100 procent i genomsnitt under 2024, och antalet beredskapsplatser fortsatte att utökas. Platsbristen innebar att avskildhetsplatser fortfarande tillfälligt användes som bostadsrum. Beläggningsgraden på avskildhetsplatser i anstalt var 83 procent i snitt, jämfört med 80 procent under 2023. I säkerhetsklass 1 var beläggningsgraden på avskildhetsplatserna så hög som 89 procent i snitt under året. Förutom att platserna tillfälligt användes som bostadsrum förklaras det höga nyttjandet av

att nya avskildhetsplatser fortfarande inte skapades i samma utsträckning som normalplatser.

Frivården

Under 2024 fortsatte antalet frivårdsklienter att öka (s. 28 f.). Orsaken var sannolikt både fler och strängare domslut samt en ökad tendens att döma till frivårdspåföljder. Det ökade antalet intagna i anstalt innebar också fler villkorligt frigivna med övervakning, vilket har stor påverkan på frivårdens arbetsbelastning. Frivårdens verksamhet påverkades även av Kriminalvårdens fortsatta satsning på att öka antalet intagna som frigges genom särskilda utslussningsåtgärder. Ökningen av antalet klienter innebar ett fortsatt ökat behov av personal, utbildningsplatser till grundutbildningen, lokaler, platser i halvvägsbuss, teknisk utrustning i form av fotbojor och samverkan med övriga samhället. Kontaktfrekvensen ökade jämfört med föregående år, vilket var positivt. Det fanns dock fortfarande utmaningar med en ökad obalans mellan erfarna och nya medarbetare. Insatser för att upprätthålla och utveckla kvaliteten i frivårdens arbete fortsatte att genomföras löpande där det fanns behov. Det ansträngda läget i myndigheten försämrade dock förutsättningarna för att arbeta aktivt med kvalitetssäkring och kvalitetshöjning och samtidigt utföra uppdraget enligt regelverket. Kriminalvården bedömer att frivårdens förmåga att utföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt i stort upprätthölls under 2024 (s. 12). Bedömningen stöder sig bl.a. på förbättrade resultat i fråga om kontaktfrekvens med övervakade och en ökad prioritering enligt riskprincipen. Personutredningarna hade en fortsatt god kvalitet. Vidare togs kontraktvårdspåföljderna om hand på ett tillfredsställande sätt och fler klienter i ungdomsövervakning hanterades än tidigare år. Andelen kontroller med Kriminalvårdens egen personal ökade för de som verkställde fängelse via intensivövervakning med elektronisk kontroll. Arbetet med påföljden samhällstjänst, som myndigheten anser behöver utvecklas, kunde dock inte prioriteras.

Kriminalvårdens kapacitetsrapport 2025–2034

I regleringsbrevet för 2025 gav regeringen Kriminalvården i uppdrag att i samband med budgetunderlaget för 2026 lämna in en platskapacitetsrapport för perioden 2025–2034. Kriminalvården överlämnade sin rapport i mars 2025. Rapporten tar i beaktande det beräknade kapacitetsbehovet med anledning av förslagen i Tidöavtalet och utgår från att samtliga straffskärpningsförslag i regeringens reformagenda träder i kraft under mandatperioden. Redovisningen av myndighetens plan för platskapacitet i häkten och anstalter omfattar såväl en bedömning av platsbehovet och de faktorer som ligger till grund för den som en specificerad plan över planerade platstillskott.

Det totala antalet häktade bedöms 2034 kunna uppgå till ca 5 000, vilket skulle innebära en ökning med ca 60 procent. Den främsta orsaken till ökningen bedömer Kriminalvården vara längre häktetider. Den genomsnittliga häktetiden har ökat med 29 dagar de senaste fyra åren. Det bedöms

sannolikt att häktetiderna kommer att fortsätta att öka, som en konsekvens bl.a. av fler utredningar om s.k. gängbrottslighet med flera misstänkta i samma ärende samt en grövre och alltmer internationellt förgrenad brottslighet med omfattande och komplicerade brottsutredningar. Häktetiderna bedöms även komma att öka som en konsekvens av reformförslagen om slopad mängdrabatt, eftersom utredningstiderna – och därmed även häktningstiderna – blir längre om fler brott per misstänkt kommer att utredas. Det är vidare sannolikt att längre strafftider påverkar den proportionalitetsbedömning som görs inför ett beslut om häktning och under häktningstiden.

Kriminalvården har tagit fram fyra scenarier för utvecklingen av antalet fängelseklienter. Scenario 1 bygger bl.a. på att villkorlig frigivning slopas helt 2030 och innebär att det totala antalet fängelseklienter 2034 kan komma att uppgå till 37 500, vilket skulle innebära en ökning med ca 380 procent. Scenario 2 är uträknat utifrån huvudförslaget i betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd (SOU 2024:48), där systemet med villkorlig frigivning skärps i ett flertal hänseenden den 1 juli 2026. Scenario 2 innebär att antalet fängelseklienter 2034 kan komma att uppgå till ca 28 500, vilket skulle innebära en ökning med ca 260 procent. Scenario 3 utgår, på samma sätt som scenario 2, från huvudförslaget i SOU 2024:48. Ett antagande om mer begränsade effekter på antalet fängelseklienter utifrån den pågående Straffreformutredningens direktiv har gjorts jämfört med övriga scenarier. Scenario 3 innebär att antalet fängelseklienter 2034 kan komma att uppgå till ca 19 000, vilket skulle innebära en ökning med ca 140 procent. Scenario 4 utgår på samma sätt som scenario 1 från att villkorlig frigivning slopas helt och att effekterna av Straffreformutredningen blir i det högre spannet, men beräkningarna är gjorda utifrån att samtliga reformer träder i kraft senast den 1 juli 2026. Scenario 4 innebär att antalet fängelseklienter 2034 kan komma att uppgå till nästan 41 000, vilket skulle innebära en ökning med ca 420 procent.

För frivården har Kriminalvården tagit fram två prognoser där den ena utgår från scenario 1 och den andra från scenario 2. Det totala antalet frivårdsklienter bedöms 2034 kunna komma att uppgå till ca 23 000 enligt scenario 1 och 25 500 enligt scenario 2, vilket motsvarar en ökning med ca 40 respektive 60 procent.

Det finns för närvarande 42 häkten i landet, med totalt ca 2 800 fasta platser. Under perioden 2025–2034 planeras en utökning i häkte med ca 3 000 fasta platser (s. 40). Ytterligare minst 200 beredskapsplatser planeras i de nya häktena från 2026 och framåt. Det finns i dag totalt 46 anstalter med ca 5 200 fasta platser. Under perioden 2025–2034 planeras ett utökat antal platser i anstalt med sammanlagt ca 13 600 fasta platser (s. 42). Ytterligare minst 300 beredskapsplatser planeras i de nya anstalterna. Utbyggnadsplanen innebär nästintill en tredubbling av den nuvarande platskapaciteten i häkte och anstalt. Om beredskapsplatserna räknas in kommer myndigheten att ha sammanlagt ca 29 000 platser 2034. Utöver utbyggnadsplanen arbetar myndigheten också intensivt med andra åtgärder för att öka platstillskapandet (s. 58). Bl.a. utreds

förutsättningar för att använda fängelsefartyg i Kriminalvårdens verksamhet och modullösningar placerade i större industribyggnader. Dialog förs även med Polismyndigheten om att ta över vissa arrester och det görs löpande bedömningar av externa fastigheter för omställning till kriminalvårdsverksamhet.

Kriminalvården anför att om klientutvecklingen skulle komma att bli av den omfattning som uppskattats i rapporten, och då särskilt enligt scenario 1, 2 och 4 för anstalt, är det angeläget att lagstiftaren också fortsätter att överväga ytterligare åtgärder som skulle kunna bidra till att minska beläggningstrycket och på så sätt dämpa platsbehovsökningen (s. 57).

Kriminalvårdens budgetunderlag

I budgetunderlaget för 2026 begär Kriminalvården en ramhöjning för 2026–2028. Det beräknade anslagsbehovet är 23,7 miljarder kronor för 2025; 26,6 miljarder kronor för 2027 och 29,1 miljarder kronor för 2028. Myndigheten anför att riksdagen har beslutat om tillskott för att möta effekterna av flera beslutade och föreslagna reformer. Tillskotten räcker emellertid inte för att fullfölja den samlade utbyggnadsplan som behövs de närmaste åren för att kunna möta reformerna.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2025 anges att myndigheten, inom ramen för ett tidigare beslutat regeringsuppdrag (Ju2024/01693), ska redovisa förslag på åtgärder som skulle kunna bidra till en snabbare och mer kostnadseffektiv expansion av platskapaciteten och vid behov föreslå nödvändiga författningsändringar. I det sammanhanget kan det bl.a. ingå att se över personaldrivande verksamhet samt överväga andra åtgärder som kan omhändertas i kommande lagstiftningsarbete rörande översynen av häktes- respektive fängelselagen som för närvarande förbereds inom Justitiedepartementet. I uppdraget ingår också att löpande införa lämpliga åtgärder som Kriminalvården själv råder över i syfte att minska dygnskostnaderna och säkerställa att Kriminalvårdens kapacitet svarar mot prognostiserade behov i enlighet med regeringens aviserade reformer.

Kriminalvården ska två gånger om året, i samband med att myndigheten redovisar sina finansiella prognoser, redovisa hur många nya platser som har tagits i bruk. Om antalet platser som tagits i bruk är lägre än vad som är planerat enligt gällande platskapacitetsrapport ska orsakerna till detta anges.

I februari 2025 redovisade Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården uppdraget att, med stöd av Brottsförebyggande rådet, bedöma framtida verksamhetsvolymen i brottmålsprocessen (dnr Ju2023/00557). I regleringsbrevet anges att dessa myndigheter ska fortsätta att bedöma framtida verksamhetsvolymen. Arbetet ska bedrivas med utgångspunkt i det uppdrag som myndigheterna fick i oktober 2019 (Ju2019/01057). Uppdraget utökas på så sätt att även Ekobrottsmyndigheten

ska ingå i arbetet. Myndigheterna ska gemensamt redovisa sina resultat senast den 2 mars 2026.

Nationell samordnare för Kriminalvårdens expansion

Regeringen beslutade den 13 februari 2025 att tillsätta en nationell samordnare för Kriminalvårdens expansion (dir. 2025:10). Samordnaren ska bl.a. bedriva ett utåtriktat arbete mot aktörer inom såväl den kommunala sektorn som fastighetsmarknaden samt statliga myndigheter och samverka med dessa i syfte att underlätta tillskapandet av häktes- och anstaltsplatser samt kartlägga och analysera hinder för en skyndsam och kostnadseffektiv expansion av Kriminalvården. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2026.

Anstaltsplatser utomlands

Den 29 januari 2025 publicerades departementspromemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1). I promemorian redovisas hur hyra av anstaltsplatser utomlands praktiskt skulle kunna genomföras och vilka författningsändringar som är nödvändiga för genomförandet. Utredningen gör bl.a. bedömningen att anstaltsplatser endast bör hyras i länder inom EU eller EES och att det bör göras en bedömning av ett tilltänkt lands lämplighet inför varje avtal om förhyrning av anstaltsplatser utomlands. Det bör vidare i överenskommelsen mellan Sverige och det mottagande landet anges att Sveriges internationella åtaganden ska respekteras inom ramen för överenskommelsen. Svensk verkställighetslagstiftning bör enligt utredningen tillämpas även vid verkställighet av fängelse i utlandet. Anstaltsplatser utomlands anser utredaren i så stor utsträckning som möjligt bör bemannas med utsänd personal i de funktioner som innefattar beslutsfattande eller kontakter med intagna. Det föreslås att vissa kategorier av intagna inte ska få placeras i anstalt utomlands. Det gäller bl.a. intagna som är under 18 år, intagna som under tiden för placeringen har beviljats permission, särskild permission eller särskild utslussningsåtgärd och intagna som under tiden för placeringen ska genomgå en utredning om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid. Utredningen har remitterats och remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 7 maj 2025.

Kriminalvården har genomfört en förstudie om eventuellt genomförande av förhyrning av fängelseplatser utomlands. Hur stort platstillskott ett sådant förslag skulle innebära påverkas i stor utsträckning av de begränsningar som föreslås i promemorian av vilka intagna som får placeras i anstalt utomlands (Förstudie – Hyra anstaltsplatser utomlands, rapport fastställd den 10 februari 2025, KV 2024-29706).

En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter

Den 6 november 2024 publicerades departementspromemorian En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25). Utredaren lämnar bl.a. förslag på ett antal ändringar i plan- och bygglagen (2010:900) som

sammantaget bedöms skapa bättre förutsättningar för en snabbare, flexiblere och effektivare utbyggnad av häkten och anstalter på såväl kort som längre sikt. Promemorian har varit på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Anstaltsplatser på vissa orter

I ett svar på skriftlig fråga 2023/24:75 anförde justitieminister Gunnar Strömmer den 11 oktober 2023 bl.a. följande om anstaltsplatser i befintliga och nya anläggningar: ”Det är Kriminalvården som ansvarar för sin lokal-försörjning inom de ekonomiska ramar de tilldelas. Det är således Kriminalvården som beslutar hur och var verksamheten ska utökas samt var de särskilda ungdomsfängelserna ska inrättas.”

Kompetensförsörjning

Under 2024 var antalet årsarbetskrafter i Kriminalvården 15 931, varav 13 086 arbetade klientnära (för 2023 var dessa siffror 14 100 respektive 11 500). Av dessa var 8 737 kriminalvårdare i anstalt, häkte och den nationella transport-enheten. 1 408 årsarbetskrafter var frivårdsinspektörer. Utöver det tillkom chefer, sjukvårdspersonal, programledare i behandlingsverksamheten, lärare inom vuxenutbildningen, produktionsledare inom arbetsdriften, medarbetare med uppgifter inom fastighet, förråd, kök och lokalvård samt administrativ personal. På huvudkontoret och regionkontoren finns medarbetare i ett flertal befattningar inom bl.a. säkerhet, it, HR, fastighet och juridik.

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 gör Kriminalvården bedömningen att kompetensförsörjningen kunde säkerställas i något högre utsträckning under 2024 än 2023 (s. 93 f.). Bedömningen grundar sig på en lägre andel externa personalavgångar, minskad sjukfrånvaro och fler sökande till de lediga tjänsterna. Kompetensförsörjningsläget bedöms dock fortfarande ha varit ansträngt. Det något förbättrade kompetensförsörjningsläget bedöms främst ha berott på den rådande konjunkturen med ökad osäkerhet och arbetslöshet på arbetsmarknaden. Andra förklaringar är de insatser som gjorts, exempelvis lönesatsningar inom det klientnära arbetet samt ökat fokus hos chefer på att behålla och utveckla medarbetare. Merparten av den klientnära verksamheten hade dock ett ansträngt bemanningsläge och det var fortsatt mycket svårt att klara kompetensförsörjningen på vissa orter.

Den snabba personaltillväxten medförde att en stor andel av medarbetarna i den klientnära verksamheten hade en relativt kort anställningstid. Det innebar en förskjutning av den samlade erfarenheten och en obalans mellan erfaren och nyanställd personal. Till detta kommer att en stor andel av den nyrekryterade personalen lämnade myndigheten under sin provanställning. Enligt Kriminalvården finns det således goda skäl att fortsätta att verka för en ökad träffsäkerhet i rekrytering och förbättrad introduktion. En ny utbildningsstruktur infördes för att möta det ökande grundutbildningsbehovet. Det var dock fortfarande svårt att få deltagare till alla utbildningsplatser på grund av

svårigheten att avvara personal. Sjukfrånvaron minskade jämfört med föregående år men låg fortfarande på en högre nivå än före pandemin. Sjukfrånvaron medförde både kompetenstapp och bemanningssvårigheter. Många åtgärder vidtogs därför för att minska frånvaron. Analyser pågick i syfte att få mer likvärdiga och effektiva organisationer inom anstalter och häkten och på det sättet hantera kapacitetsutökningen med en bättre bemanningseffektivitet. Arbetet syftade till att identifiera och senare minska eller ta bort särskilt personalkrävande moment i det klientnära arbetet för att i stället kunna prioritera de mest kvalitativa arbetsuppgifterna.

Kriminalvården har haft en mycket snabb personaltillväxt och under de senaste två åren har antalet anställda ökat med 25 procent. Myndigheten ser det som centralt att arbeta strukturerat med arbetsmiljöfrågor. Bedömningen är att kompetensförsörjningen i ett längre perspektiv kraftigt kommer att utmanas i förhållande till kapacitetsökningen. Långsiktigt kommer därför bemanningsbehovet i anstalt och häkte totalt att behöva minska rejält för att kunna säkerställa kompetensförsörjningen. Även om det delvis kan ske genom effektiviseringar i befintlig verksamhet är det enligt myndigheten nödvändigt med betydligt större och mer personaleffektiva anstalter för att kunna säkerställa kompetensförsörjningen.

I Kriminalvårdens kapacitetsrapport för 2025–2034 uppskattar myndigheten att den skulle behöva utöka antalet årsarbetskrafter från ca 16 000 till ca 40 000 under den kommande tioårsperioden, med bibehållen bemanningsnivå. En sådan ökning bedöms inte vara genomförbar. I bästa fall bedöms antalet årsarbetskrafter kunna utökas till att omfatta totalt ca 33 000. Bedömningen är baserad på landets demografiska och geografiska förutsättningar att kompetensförsörja myndigheten i konkurrens med annan likvärdig verksamhet inom välfärdssektorn samt hos privata aktörer. Den svenska arbetsmarknaden står inför flera utmaningar när det gäller att säkerställa tillgången på kvalificerad kompetens. Konkurrenten om kvalificerad arbetskraft är hård och andelen arbetsför befolkning minskar. Många erfarna medarbetare närmar sig pensionsåldern och de som står utanför arbetsmarknaden har en längre väg till anställbarhet än tidigare. Fram till 2040 pekar prognoserna på att Kriminalvårdens förutsättningar att personalförsörja över tid fortfarande är som bäst i de geografiska områden där myndigheten redan är etablerad.

Arbetsmiljöarbete

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2024 anför myndigheten att den under både 2023 och 2024, inom ramen för det systematiska arbetsmiljöarbetet, utvecklade strukturer och former som främjar samverkan mellan skyddsorganisation, kärnverksamhet och stödverksamhet (s. 95). Ett exempel är införandet av ett nationellt arbetsmiljöutskott. Det har bl.a. lett till en proaktiv och kontinuerlig riskminimering genom delade lägesbilder, bättre sätt att fånga arbetsmiljörisker och strukturerade vägar när det gäller eskalering och

hantering av risker. En robustare regional organisation för HR har införts, vilket bidrar till ett mer verksamhetsnära, kvalitativt och effektivt stöd i arbetsmiljöarbetet för lokala verksamheter.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2020/21 föreslog utskottet ett tillkännagivande om fler anstaltsplatser (bet. 2020/21:JuU26 s. 62 f.). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2020/21:304). I regeringens återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet i 2025 års budgetproposition anges att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.7). Utskottet hade inget att invända mot regeringens redovisning av tillkännagivandet (bet. 2024/25:JuU1 s. 22).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 föreslog utskottet ett tillkännagivande om fler anstalts- och häktesplatser (bet. 2021/22:JuU25 s. 52 f.). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2021/22:246). I regeringens återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet i 2025 års budgetproposition anges att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.7). Utskottet hade inget att invända mot regeringens redovisning av tillkännagivandet (bet. 2024/25:JuU1 s. 22).

Även vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2022/23 behandlade utskottet ett motionsyrkande om fortsatt utbyggnad av Kriminalvården (bet. 2022/23:JuU13 s. 42 f.). Utskottet hänvisade till de tidigare tillkännagivandena och anförde att överbelagda häkten och anstalter fortsatt var ett stort problem. Eftersom det pågick ett intensivt arbete inom Kriminalvården med att utöka antalet fasta platser på häkten och anstalter saknades det enligt utskottet skäl för riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande i denna fråga. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet och riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92 § 11).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2023/24 behandlade utskottet ett yrkande om att regeringen snarast ska ta fram en plan för hur Kriminalvården ska klara av den omfattande ombyggnaden av myndighetens verksamhet (bet. 2023/24:JuU17 s. 25 f.). Utskottet hänvisade återigen till arbetet med att utöka antalet fasta platser på häkten och anstalter och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 var utskottet inte berett att göra något tillkännagivande om på vilka platser i landet Kriminalvården borde etablera nya häkten och anstalter och avstyrkte motionsyrkanden om detta (bet. 2021/22:JuU25 s. 52 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:246).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2022/23 och 2023/24 var utskottet inte berett att ställa sig bakom yrkanden om på vilken plats i landet Kriminalvården borde etablera en ny anstalt (bet. 2022/23:JuU13

s. 42 f.). Motionerna avstyrktes därför. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92 § 11).

Inte heller vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2023/24 var utskottet berett att ställa sig bakom yrkanden om på vilken plats i landet Kriminalvården borde etablera nya anstalter och häkten eller bygga ut befintliga (bet. 2023/24:JuU17 s. 25 f.). Motionerna avstyrktes därför. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att överbelagda häkten och anstalter fortfarande är ett stort problem. Det innebär utmaningar på ett antal områden, t.ex. när det gäller säkerhet, arbetsmiljö och det återfallsförebyggande arbetet. Det pågår emellertid ett intensivt arbete med att utöka antalet fasta platser på häkten och anstalter. Som framgår ovan har regeringen även gett Kriminalvården i uppdrag att redovisa förslag på åtgärder som skulle kunna bidra till en snabbare och mer kostnadseffektiv expansion av platskapaciteten och vid behov föreslå nödvändiga författningsändringar. I uppdraget ingår också att löpande införa lämpliga åtgärder som Kriminalvården själv råder över i syfte att minska dygnskostnaderna och säkerställa att Kriminalvårdens kapacitet svarar mot prognostiserade behov. Regeringen har därutöver ställt upp tydliga återrapporteringskrav när det gäller utvecklingen av platskapaciteten. Mot den bakgrunden anser utskottet, även om det är en ansträngd situation, att det saknas skäl för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna begär i motion 2024/25:3111 (S) yrkande 20. Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandet.

När det gäller frågan om situationen på kvinnoanstalterna konstaterar utskottet att strafftider och medelbeläggning ökade under 2024 och att platsbristen var stor. Situationen förbättrades dock efter sommaren när nya anstaltsplatser för kvinnor öppnades. Utskottet anser inte att den nuvarande situationen motiverar ett sådant tillkännagivande som begärs i motion 2024/25:3111 (S) yrkande 21. Motionsyrkandet avstyrks.

Som framgår av redogörelsen ovan har en utredning nyligen haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att hyra anstaltsplatser utomlands och redovisat hur det praktiskt skulle kunna genomföras och vilka författningsförslag som är nödvändiga för genomförandet. Förslaget har remitterats och ska därefter beredas inom Regeringskansliet. Med hänsyn till det arbete som pågår i frågan finner utskottet att det inte finns anledning att ta något initiativ med anledning av motion 2024/25:3111 (S) yrkande 24. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

I årsredovisningen för 2024 gör Kriminalvården bedömningen att frivårdens förmåga att utföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt i stort upprätthålls under året. I kapacitetsrapporten för 2025–2034 gör myndigheten uppskattningen att antalet frivårdsklienter kommer att öka med 40–60 procent. Kriminalvården planerar för en långsiktig utökning av frivårdens kapacitet och utskottet anser därför att det inte finns skäl att göra ett sådant tillkännagivande

som begärs i motion 2024/25:3111 (S) yrkande 30. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom yrkanden om på vilka platser i landet Kriminalvården bör etablera nya anstalter. Motionerna 2024/25:1171 (KD), 2024/25:2115 (M) och 2024/25:2327 (S) avstyrks därför.

När det gäller motionen om kompetensförsörjning och arbetsmiljö på anstalterna konstaterar utskottet att utbyggnaden av Kriminalvården kommer att innebära stora utmaningar på detta område. Kriminalvården har i kapacitetsrapporten för 2025–2034 uppgett att bemanningstätheten i anstalt och häkte totalt över tid kommer att behöva minska för att kunna säkerställa kompetensförsörjningen. Utskottet utgår från att det systematiska arbetsmiljöarbete som Kriminalvården bedriver även fortsättningsvis kommer vara centralt för myndigheten. Utskottet anser mot denna bakgrund att det inte finns skäl att göra ett sådant tillkännagivande som begärs i motion 2024/25:3141 (M). Motionen avstyrks.

Villkorlig frigivning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om kontroller, övervakning och vistelseförbud efter frigivning.

Jämför reservation 10 (C).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 16 begär motionärerna att det ska utredas i vilken mån s.k. restriktionsdomar kan införas, som innebär att en dömd person efter avtjänat fängelsestraff underkastas vissa kontroller, övervakning eller förbud att vistas i vissa områden.

Bakgrund

Gällande rätt

Villkorlig frigivning

I brottsbalken finns bestämmelser om villkorlig frigivning för den som avtjänar ett fängelsestraff. Huvudregeln är att den dömd ska friges villkorligt när han eller hon har avtjänat två tredjedelar av sitt fängelsestraff, dock minst 30 dagar (26 kap. 6 §). Villkorlig frigivning kan dock skjutas upp vid misskötsamhet.

Prövotid

Efter den villkorliga frigivningen gäller en prövotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst 365 dagar (26 kap. 10 §

brottsbalken). Den frigivne ska under prövotiden vara skötsam, efter förmåga försöka försörja sig och betala skadestånd som har dömts ut på grund av brottet (11 §). Den frigivne är också skyldig att på kallelse inställa sig hos Kriminalvården.

Övervakning

Enligt 26 kap. 12 § brottsbalken ska den som är villkorligt frigiven ställas under övervakning om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Det är Kriminalvården som beslutar om övervakning. Om inte något annat beslutas upphör övervakningen vid prövotidens utgång. Övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt bedrivs under ledning av Kriminalvården (13 §). Under övervakningen ska Kriminalvården genom stöd och kontroll verka för att den frigivne inte begår nya brott och för att hans eller hennes anpassning i samhället även i övrigt främjas (14 §). För varje frigiven som står under övervakning ska det upprättas en individuellt utformad plan och Kriminalvården får, om det behövs, besluta om särskilda föreskrifter som ska följas av den övervakade (16 §). Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården enligt 16 § besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift kan t.ex. avse behandling, deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet, vistelseort eller skyldighet att lämna bl.a. blodprov, och får högst beslutas för ett år åt gången. Om det är särskilt angeläget för att minska risken att den övervakade begår nya brott får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs (17 §). Elektronisk övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången. En kontroll- och tvångsåtgärd får enligt 14 a § endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas i stället.

Vistelseförbud

Enligt 26 kap. 16 § andra stycket 7 brottsbalken finns det efter villkorlig frigivning en möjlighet att ge den övervakade föreskrifter om vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den som är villkorligt frigiven eller dömd till skyddstillsyn ska vistas eller inte får vistas. En motsvarande föreskriftsrätt finns i 28 kap. 6 § brottsbalken när det gäller skyddstillsynsdömda.

Pågående arbete

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet anser att det nuvarande systemet med villkorlig frigivning bör skärpas i ett antal avseenden (SOU 2024:48 volym 1 s. 37 f.). Utredningen föreslår bl.a. att prövotiden ska vara minst två år, i stället för nuvarande ett år. På så sätt sträcks också tiden ut under vilken det är möjligt att bl.a. förverka villkorligt medgiven frihet. Utredningen

lämnar också ett förslag om att det ska råda en presumtion för övervakning av den som är villkorligt frigiven.

När det gäller möjligheterna att inom ramen för påföljdssystemet besluta var en dömd person får vistas eller inte vistas anser utredningen att de nuvarande reglerna är tillräckliga (volym 1 s. 366 och 388 f.). Utredningen anser dock att det nuvarande systemet med vistelseföreskrifter kan utvecklas och förbättras genom att det införs en möjlighet att besluta om en sådan för att skydda målsäganden.

I enlighet med direktiven lämnar utredningen ändå ett förslag om en ny brottspåföljd som ska kunna innebära anvisningar om var den dömd ska vistas eller inte får vistas (volym 2 s. 1063 f.). Vistelseförbud ska enligt detta förslag kunna dömas ut om någon omständighet i 29 kap. 2 a § brottsbalken, som rör straffskärpning för brott i kriminella nätverk, beaktas vid bedömningen av straffvärdet och det med hänsyn till risken för att den dömd kommer att återfalla i allvarlig brottslighet på platsen eller i området finns ett behov av att begränsa den dömdes närvaro där.

Utredningen har varit på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2019/20 föreslog utskottet ett tillkännagivande om att regeringen borde återkomma med ett förslag om vistelseförbud (bet. 2019/20:JuU26 s. 60 f.). Utskottet anförde följande:

I fråga om vistelseförbud finner utskottet att detta kan vara en lämplig åtgärd för att minska kriminellas möjlighet att använda sitt våldskapital som en maktfaktor i ett bostadsområde. Det är i dag ett problem att personer med anknytning till kriminella grupperingar, som har gjort sig skyldig till upprepad brottslighet, efter avtjänat fängelsestraff kan återvända till det område där han eller hon begått brotten. Utskottet finner förvisso att det förslag som nyligen har lämnats i en promemoria om möjligheter till tydligare villkor angående var en villkorligt frigiven person får vistas är ett steg i rätt riktning för att komma till rätta med detta. Det är dock inte tillräckligt. Enligt utskottet bör t.ex. överträdelse av ett vistelseförbud vara straffbart. Regeringen bär därför låta utreda ett vistelseförbud för personer som har begått upprepad brottslighet och som har anknytning till kriminella grupperingar, i syfte att motverka och bryta upp dessa grupperingar. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:258). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2024/25:75 s. 55).

I behandlingen av regeringens lagförslag om utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda anförde utskottet med anledning av följdmotioner om vistelseförbud följande (bet. 2020/21:JuU22 s. 6 f.):

Det förslag som lämnas i propositionen om att tydliggöra möjligheten att föreskriva villkor om var den som är villkorligt frigiven eller dömd till skyddstillsyn ska vistas eller inte får vistas är ett steg i rätt riktning men enligt utskottets mening inte tillräckligt. Som framgår ovan har riksdagen också tidigare riktat ett tillkännagivande till regeringen om införande av ett mer omfattande vistelseförbud. För att motverka kriminella grupperingar och komma åt de lokalt knutna kriminella gängen som bl.a. finns i storstädernas förortsområden behöver det införas en ny form av påföljd, vistelseförbud. Vistelseförbudet ska kunna aktualiseras för personer som har begått upprepad brottslighet och som har anknytning till kriminella grupperingar. Det skulle innebära att den som döms förbjuds att vistas i ett visst geografiskt område under en viss period. Vistelseförbudets längd bestäms vid straffmätningen och ska kunna gälla längre än strafftiden. Vidare ska det vara straffbart att överträda ett vistelseförbud. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet anledning för riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande till regeringen.

Riksdagen ställde sig bakom utskottets förslag (rskr. 2020/21:235). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2024/25:75 s. 66).

I behandlingen av regeringens lagförslag om nya verktyg mot gängkriminaliteten anförde utskottet med anledning av följdmotioner om vistelseförbud följande (bet. 2021/22:JuU44 s. 18 f.):

Som utskottet tidigare har anfört behövs en ny form av påföljd, vistelseförbud, för att motverka kriminella grupperingar och komma åt de lokalt knutna kriminella gängen som bl.a. finns i storstädernas förortsområden. Denna typ av individuellt avgränsade vistelseförbud bör ta sikte på individer som är involverade i exempelvis gängrelaterat våld eller narkotikaförsäljning. Det skulle kunna begränsa de mest brottsaktiva personernas rörelsefrihet och därigenom lugna ned pågående konflikter. Positiva erfarenheter finns bl.a. från Danmark. Detta har riksdagen också sedan tidigare tillkännagett för regeringen. Det är förvisso positivt att regeringen nu har aviserat en utredning om vistelseförbud, men enligt utskottet är det osäkert om utredningen avser den typ av vistelseförbud som riksdagen har efterfrågat. Utskottet anser därför att det finns skäl för riksdagen att tillkänna för regeringen att den omgående bör tillsätta en utredning eller komplettera direktiven till den aviserade utredningen i syfte att så snart som möjligt återkomma med ett lagförslag om vistelseförbud för gängkriminella i enlighet med det anförda.

Riksdagen ställde sig bakom utskottets förslag (rskr. 2021/22:252). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2024/25:75 s. 121).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2022/23 behandlade utskottet ett yrkande om att såväl möjligheten att avlyssna eller övervaka en dömd person en viss tid efter frigivning som möjligheten till förbud att vistas i vissa områden bör utredas (bet. 2022/23:JuU13 s. 53 f.). Utskottet hänvisade till tidigare tillkännagivanden om vistelseförbud och till att Utredningen om ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott ska ta ställning till frågor om vistelseförbud. Dessutom anförde utskottet att det aviserats i Tidöavtalet att vistelseförbud enligt dansk modell ska införas. Den som döms för brott ska kunna meddelas ett förbud mot att vistas i ett visst geografiskt område i upp till tio år efter avtjänat fängelsestraff. Detta ska gälla gängrelaterade brott, hedersrelaterade brott och brott kopplade till extremism

men också våldsbrott i nära relationer. Utifrån att det pågick ett arbete som syftade till att begränsa brottsaktiva personers rörelsefrihet och möjlighet att fortsätta begå brott efter avtjänat straff ansåg utskottet att det inte fanns skäl att ställa sig bakom det efterfrågade tillkännagivandet. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92 § 11).

Även vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2023/24 behandlade utskottet ett yrkande om att en dömd person efter avtjänat fängelsestraff ska underkastas vissa kontroller, övervakning eller förbud att vistas i vissa områden (bet. 2023/24:JuU17 s. 32 f.). Utskottet hänvisade till tidigare tillkännagivanden om vistelseförbud och anförde att det pågick ett utredningsarbete som syftade till att begränsa brottsaktiva personers rörelsefrihet och möjlighet att fortsätta begå brott efter avtjänat straff. Utskottet konstaterade även att Kriminalvården redan i dag har möjlighet att på eget initiativ pröva om ett fängelsestraff ska verkställas med fotboja och att besluta föreskrifter om förbud för den dömda att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande som efterfrågats. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet och riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105 § 12).

Utskottets ställningstagande

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har lagt fram förslag om nya regler när det gäller bl.a. villkorlig frigivning, provotid, övervakning och vistelseförbud. Med hänsyn till det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet anser utskottet att det inte finns anledning att ta något initiativ med anledning av motion 2024/25:3164 (C) yrkande 16. Utskottet avstyrker motionen.

Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att utöka användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Jämför reservation 11 (V, C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 19 begärs att regeringen ska tillsätta en utredning i syfte att bygga ut intensivövervakning med elektronisk kontroll för nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år. Även i kommittémotion 2024/25:3164 av Ulrika

Liljeberg m.fl. (C) yrkande 17 vill motionärerna se en möjlighet att använda elektronisk intensivövervakning i fler fall än i dag.

Bakgrund

Gällande rätt

Av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att den som ska avtjäna fängelse i högst sex månader under vissa omständigheter kan beviljas att verkställa fängelsestraffet utanför anstalt. Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning (IÖV) tillsammans med ett förbud för den dömden att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Att förbudet följs ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Sedan den 1 oktober 2022 är det möjligt för Kriminalvården att besluta om IÖV utan att den dömden själv har ansökt om detta.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2024

Av årsredovisningen (s. 36 f.) framgår att 4 144 klienter ingick i målgruppen för IÖV under 2024. Av dem var det 1 830 som påbörjade och 1 651 som fullföljde IÖV. Inom målgruppen för IÖV utreder Kriminalvården varje klients förutsättning att verkställa på detta sätt. Den dömden måste ha en bostad och sysselsättning. Om sysselsättning saknas kan Kriminalvården i de fall det är möjligt hjälpa till med att ordna en särskilt anordnad sysselsättning. Hinder för att få verkställa med IÖV är t.ex. att den dömden har ett pågående och omfattande missbruk.

Pågående arbete

Trygghetsberedningen har i sitt slutbetänkande bl.a. lagt fram förslag om att tillämpningsområdet för intensivövervakning med elektronisk kontroll ska utvidgas till att gälla de som ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader (SOU 2024:54 s. 189). När det är fråga om fängelsestraff över sex månader ska en lämplighetsbedömning göras där man särskilt ska beakta brottslighetens karaktär, brottsoffrets perspektiv, risken för återfall i brott och om det annars framstår som stötande eller oförsvarligt att sådan verkställighet sker.

Även Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har lämnat förslag om förändrade regler för intensivövervakning med elektronisk kontroll. I betänkandet föreslås att gränsen för det straff som får avtjänas i den enskildes bostad höjs från sex månader till nio månader. Dessutom ska Kriminalvården i vissa fall kunna besluta om att den dömden får avtjäna ett fängelsestraff om högst ett år och sex månader med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende i stället för som intagen i en kriminalvårdsanstalt (SOU 2024:48, volym 2 s. 769 f.).

Båda betänkandena har varit på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2019/20 behandlade utskottet ett yrkande om att regeringen skulle återkomma till riksdagen med ett förslag som innebar att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll kunde utökas och tillämpas för nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år (bet. 2019/20:JuU28 s. 63 f.). Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning att den gällande lagstiftningen var väl avvägd och såg därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågades. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106 § 11). Därefter har liknande motionsyrkanden avstyrkts av utskottet genom förenklad beredning (bet. 2020/21:JuU26 och bet. 2021/22:JuU25).

Vid beredningen av regeringens skrivelse 2023/24:67 Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet behandlade utskottet motionsyrkanden om utökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll (bet. 2023/24:JuU29). Utskottet uttalade att det när det gäller utökad användning av s.k. fotboja och alternativa påföljder vidtas en rad åtgärder för att reformera Kriminalvården och hantera den ökade belastningen, bl.a. genom en fortsatt utbyggnad av och ökade medel till myndigheten. Utskottet ansåg därför att det inte fanns skäl att ta något initiativ med anledning av motionerna. Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2023/24:176).

Utskottets ställningstagande

Såväl Trygghetsberedningen som Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har lagt fram förslag om nya regler när det gäller möjligheten till verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Med hänsyn till det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet anser utskottet att det inte finns anledning att ta något initiativ med anledning av motionerna 2024/25:1929 (V) yrkande 19 och 2024/25:3164 (C) yrkande 17. Dessa motioner avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår 37 motionsyrkanden med olika förslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkandena 2022/23:JuU13 och 2023/24:JuU17. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av de nämnda betänkandena.

Reservationer

1. Särskilt ombud för häktade, punkt 1 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 30.

Ställningstagande

Under tiden i häkte eller fängelse är utgångspunkten att den intagne själv får bekosta sin hyra och andra utgifter. Kriminalvården lämnar inte något ekonomiskt stöd för detta. Ibland är det dock möjligt för den intagne att få ekonomisk hjälp av socialtjänsten. Dessvärre finns det i dag ingen möjlighet att få hjälp med praktiska saker som att betala räkningar, ta myndighetskontakter, gå på planerade möten, begära uppskov med hyran, prata med arbetsgivare, ställa av eller sälja bilen eller tömma lägenheten. Det riskerar att leda till stora problem för personer som häktats och som saknar anhöriga som kan hjälpa dem. Jag anser därför att det är rimligt att en person som sitter häktad ska få tillgång till ett särskilt ombud om han eller hon har behov av det. En sådan ombudsfunktion skulle förslagsvis kunna fungera så att Kriminalvården kontaktar socialtjänsten i den häktades bostättnings- eller vistelsekommun, som sedan utser ett ombud. Jag anser att regeringen bör se över möjligheten att införa en sådan ombudsfunktion.

2. Strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet, punkt 2 (S, V, MP)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 31.

Ställningstagande

När det gäller det återfallsförebyggande arbetet kan vi konstatera att samverkan mellan alla betydelsefulla aktörer, som t.ex. Kriminalvården, polisen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen, måste stärkas. Alla olika aktörer behöver ta sin del av ansvaret. Även den återfallsförebyggande hälso- och sjukvården behöver stärkas och vården måste vara sammanhängande från att verkställigheten påbörjas i anstalt fram till frivård och inslussning och vidare i det fria livet i samhället. Om orsaken till brotten kan anses vara beroendesjukdom, neuropsykiatriskt tillstånd eller samsjuklighet behöver klienten kunna garanteras en sammanhållen vårdkedja. För att det livsviktiga återfallsförebyggande arbetet ska kunna bedrivas ändamålsenligt, effektivt i samverkan och likvärdigt över landet krävs det att regeringen ser och tar tag i de strukturella hinder som försvårar arbetet – såsom krisen i Kriminalvården och de stora underskott och demografiska utmaningar som regionerna och kommunerna befinner sig i. Om Kriminalvården och övriga samhället inte får tillräckliga förutsättningar att arbeta med att stoppa kriminella från att återfalla i brott kommer vi inte heller att lyckas knäcka gängen och stoppa våldet. Enligt vår mening måste regeringen därför prioritera det återfallsförebyggande arbetet högt.

3. Civilsamhällets roll vid inslussningen i samhället, punkt 3 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 23.

Ställningstagande

Den bristande inslussningen och återanpassningen av personer som avtjänat fängelsestraff drabbar både personerna själva och allmänheten som riskerar att utsättas för nya brott. Jag anser att regeringen behöver ta ett helhetsgrepp om frågan. Inslussning och återanpassning till samhället av grovt kriminella människor måste fungera i hela landet, och samtliga involverade aktörer behöver ta sitt ansvar. Det har kommit signaler om att samarbetet mellan Kriminalvården och civilsamhällets organisationer inte alltid fungerar som det är tänkt. Regeringen bör därför se över möjligheten att ytterligare involvera

civilsamhället vid inslussningen i samhället av personer som avtjänat straff på anstalt.

4. Samverkan med socialtjänsten, punkt 4 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

Kriminalvården har en viktig roll i att förebygga återfall i brott. Jag anser att myndighetens arbete med att möjliggöra för de som avtjänat sitt straff att slussas ut på arbetsmarknaden måste förbättras. I det arbetet är det viktigt att samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten förbättras så att den enskilde får ett tillfredsställande stöd i återanpassningen till samhället.

5. Utbildningsmöjligheter för intagna, punkt 6 (V, MP)

av Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 26.

Ställningstagande

Mitt parti har i tidigare motioner återkommande föreslagit att alla intagna inom Kriminalvården ska ges möjlighet till grundutbildning och kompletterande gymnasieutbildning. Det har även lagts fram förslag om att regeringen ska göra en översyn av vilka utbildningar som erbjuds på vilka anstalter i syfte att dels se till att grund- och gymnasieutbildning erbjuds vid samtliga anstalter, dels öka de intagnas möjligheter att delta i utbildningar på distans, t.ex. folkhögskoleutbildningar eller utbildningar på högskolenivå. Det har även framkommit önskemål från såväl intagna som vissa anstalter om att det ska bedrivas fler yrkesutbildningar. Vi anser därför att utbildningsmöjligheterna

vid anstalterna generellt bör förbättras. Regeringen bör därför ta initiativ till fler utbildningsmöjligheter för intagna i Kriminalvården.

6. Krisen i Kriminalvården, punkt 13 (S, V, MP)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 20.

Ställningstagande

Kriminalvården har varit en av våra bäst fungerande myndigheter, en populär arbetsgivare med högt förtroende hos allmänheten. Myndigheten har arbetat systematiskt med säkerhet, arbetsmiljö, sysselsättning och evidensbaserade behandlingsprogram. Svensk kriminalvård har länge varit ett föredöme för andra länder tack vare förmågan att arbeta utifrån de viktiga principerna att brottsoffer ska få upprättelse och förövaren straffas samt att tiden på anstalt ska användas för att förhindra återfall i brott. Målsättningen är att de intagna ska komma bättre ut. Svensk kriminalvård har lyckats bättre än vad man gjort i många andra länder, med låga återfallsgrader.

Vi anser att det är mycket oroande att Kriminalvården under flera år har haft platsbrist och att läget nu är så allvarligt att myndigheten har gått upp i stabsläge. Man har tidigare fattat beslut om att alla bostadsrum, där möjligheten finns, ska dubbelbeläggas. Två tredjedelar av besöksrummen på anstalter i säkerhetsklass 1 och 2 har gjorts om till bostadsrum. På flera anstalter beskriver man att det finns stora utmaningar med att bedriva det återfallsförebyggande arbetet och att det inte i tillräcklig utsträckning går att erbjuda meningsfull sysselsättning. Det är dessutom kö till både häkten och anstalter och många häktade blir kvar i polisarresterna. Det är vidare en stor utmaning att rekrytera personal i tillräcklig takt, personalomsättningen är hög och det råder en obalans mellan andelen erfarna och nyanställda medarbetare. Såväl fackförbunden Seko och ST som Akavia larmar om fler incidenter med hot och otillåten påverkan mot medarbetare. Det är mot den bakgrunden viktigt att regeringen nu skyndsamt agerar för att komma till rätta med krisen inom Kriminalvården.

7. Kvinnoanstalterna, punkt 14 (S, V, MP)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 21.

Ställningstagande

Vi vill särskilt uppmärksamma de sex kvinnoanstalterna och kvinnliga återfallsförbrytare. En påtaglig problematik framträder på dessa anstalter, där beläggningsgraden för de fasta platserna, som tidigare låg runt 70 procent, har ökat markant och där den numera många gånger ligger långt över 100 procent. Anställda på kvinnoanstalterna påpekar dessutom att det har skett ett skifte i de intagnas brottsbakgrund. Tidigare dömdes kvinnor främst för narkotika-relaterade brott, medan de nu allt oftare är inblandade i gängkriminalitet. Detta gör det svårt för Kriminalvården att få ihop bra sammansättningar på avdelningarna. Dessutom är de intagna ofta i ett sämre psykiskt skick när verkställigheten i anstalt startar än vad de varit tidigare. Det är inte ovanligt att dessa kvinnor i grunden är brottsoffer som tidigare i livet blivit utsatta för fruktansvärda övergrepp. Dessutom har de ofta lyckats gå under rätts-samhällets radar en längre tid innan kriminaliteten upptäcks och de döms till fängelse. Vi anser att regeringen behöver uppmärksamma problemen på kvinnoanstalterna och agera så att situationen förbättras.

8. Anstaltsplatser utomlands, punkt 15 (S, V, MP)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 24.

Ställningstagande

Vi är mycket oroade över en utveckling där Kriminalvården riskerar att förändras till att bara handla om förvaring, likt ett ”straffverk” där destruktiva machonormer, antidemokratiska åsikter och radikaliserings kan spridas. Utbyggnaden av Kriminalvården måste fortsätta i hög takt. Samtidigt får det framgångsrika återfallsförebyggande arbetet inte riskeras. Att hyra anstaltsplatser utomlands skulle få en negativ effekt på det återfallsförebyggande arbetet och vara både dyrt och ineffektivt. Det visar inte minst erfarenheterna från andra länder som Norge och Danmark. Vi begär därför att regeringen inte ska gå vidare med planerna på att hyra anstaltsplatser utomlands.

9. Frivården, punkt 16 (S, MP)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 30.

Ställningstagande

Alla prognoser visar att platsbristen inom Kriminalvården kommer att förvärras. Om hela Tidöavtalet verkställs beräknas det finnas behov av en dubbling av antalet häktesplatser och en fyrdubbling av antalet anstaltsplatser fram till 2033. Vi anser att det framgångsrika återfallsförebyggande arbetet samtidigt behöver fortsätta att utvecklas. Det är viktigt att frivården, som bl.a. övervakar personer som är villkorligt frigivna, är föremål för ungdomsövervakning eller har fotboja, har tillräcklig kapacitet för att kunna utföra sin del i det återfallsförebyggande arbetet. Regeringen behöver se till att denna kapacitet upprätthålls.

10. Kontroller, övervakning och vistelseförbud efter frigivning, punkt 21 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 16.

Ställningstagande

För att lösa problemet med överbelagda anstalter anser jag att det behöver utredas i vilken mån s.k. restriktionsdomar kan införas. Sådana domar skulle kunna innebära att en dömd kriminell under en tid efter det att ett fängelsestraff avtjänats underkastas vissa kontroller och övervakning samt förbjuds att vistas i vissa områden.

11. Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll, punkt 22 (V, C)

av Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 19 och
2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 17.

Ställningstagande

Ett sätt att lindra den ansträngda situationen inom Kriminalvården med platsbrist och överbeläggningar är att utöka möjligheten till intensivövervakning med elektronisk kontroll. Att låta de som döms för mindre allvarlig brottslighet i större utsträckning än i dag avtjäna sitt straff med fotboja bör även ge bättre förutsättningar för ett framgångsrikt återfallsförebyggande arbete.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:266 av Per-Arne Håkansson och Ewa Pihl Krabbe (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av utbyggnad av Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbyggnad av kriminalvårdsanstalten i Vä utanför Kristianstad för att möta växande behov och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:272 av Gudrun Brunegård (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och införa evidensbaserade modeller i Kriminalvården för framgångsrik rehabilitering och minskad återfallsfrekvens och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra och breddimplementera klosterverksamhet i samtliga svenska fängelser och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:292 av Ingemar Kihlström (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett återupptagande av retreatverksamhet inom Kriminalvården, och möjliggöra retreatar rikstäckande, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:449 av Serkan Köse (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska finansiera forskning och utvärdering av ”exitprogram” för att kontinuerligt förbättra deras effektivitet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska inkludera utbildnings- och arbetsmöjligheter inom kriminalvården som en del av rehabiliteringsprocessen för individer dömda för gängrelaterade brott och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1154 av Magnus Jacobsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablera en ny kriminalvårdsanstalt i Åmål och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1171 av Dan Hovskär (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en etablering av en ny tillfällig kriminalvårdsanstalt i Falköping och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1687 av Hans Ekström m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av fler häktesplatser och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1823 av Emma Ahlström Köster (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda möjligheten att begränsa antalet fysiska besök till dömda anstaltsplacerade och ersätta dessa med digitala möten, för att minimera insmuggling av narkotika och andra oönskade objekt på svenska anstalter, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att intagna ska bekosta sin egen medicin under anstaltsvistelsen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att mat inom kriminalvården enbart bör utgöras av en maträtt och att specialkost eller avvikelser (såsom religiös kost eller annat) som inte är styrkt av läkarintyg bör bekostas av den intagne själv och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att samtliga anställda inom kriminalvården får visitera intagna av båda kön och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1884 av Johan Hultberg och Ann-Sofie Alm (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att etablera en kriminalvårdsanstalt i Åmål och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1904 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att ta fram nationella riktlinjer för avhopparverksamhet för kriminella och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1929 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en bred översyn av Kriminalvårdens organisation och verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att bygga ut intensivövervakning med elektronisk kontroll för gruppen nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att personer som inte är dömda för sexual- eller våldsbrott, som har genomgått relevanta behandlingsprogram och som har upp till sex månader kvar på sin strafftid ska kunna börja avtjäna den villkorliga frigivningen i förtid och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att inrätta avdelningar med färre klienter i syfte att anpassa avdelningarna efter klienternas behov och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över möjligheten för staten att via frivården ta över ansvaret för inslussning och återanpassning av personer som avtjänat straff för grova brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att ytterligare involvera civilsamhället vid inslussningen i samhället av personer som avtjänat straff på anstalt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Regioner i uppdrag att förstärka sitt samarbete via Krami i syfte att intagna efter frigivning ska kunna återgå till eller inträda i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att fler intagna får möjlighet till vistelse i halvvägshus, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till fler utbildningsmöjligheter för intagna i kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att kvinnor som avtjänar sitt straff på anstalt ska ha samma möjligheter till utbildning som män har, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att personer som sitter häktade ska få ett särskilt ombud som kan bistå med praktiska behov under häktningstiden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2115 av Lars Beckman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att beakta möjligheterna för kriminalvården att bygga fängelser i Gävleborg och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2175 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avhopparverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2264 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att utöka verksamheten vid anstalten i Gävle och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2327 av Morgan Johansson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen omgående bör vidta åtgärder för att snabba på byggandet och etableringen av de nya anstalterna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2706 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att möjliggöra att dömda brottslingar som inte är svenska medborgare kan utvisas för att avtjäna sitt straff i hemlandet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2892 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ägandeformer för Kriminalvårdens lokaler och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppskov av verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utebliven inställning vid verkställighet av fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om oövervakade besök på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad verksamhet med narkotikahundar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rökförbud på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kameraövervakning i celler och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad statistik inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krisen i kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om situationen för kvinnliga interner och på kvinnoanstalterna och tillkännager detta för regeringen.
- 22.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete exklusive behandlingsverksamheten.

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbyggnad av kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om anstaltsplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en plan för utbyggnad av kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkerhet inom kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av samverkan mellan Kriminalvården och Arbetsförmedlingen och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samverkan mellan ett flertal myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivården och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att strukturella hinder för kriminalvårdens arbete tas bort och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till barn som har en anhörig i fängelse och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avhopparverksamhet för unga och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare restriktioner efter avtjänat straff och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3118 av Eric Westroth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avlägsna all utrustning för styrketräning från Sveriges fängelser och att istället satsa på andra former av fysisk aktivitet som främjar rehabilitering och återanpassning till samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:3141 av Oskar Svärd och Viktor Wärnick (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att löpande arbeta med frågan om en god kompetensförsörjning och arbetsmiljö på våra anstalter och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3164 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett nationellt avhopparprogram för unga kriminella och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om restriktionsdomar för att underlätta situationen med överbeläggning på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad användning av fotboja och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten i samband med frigivning och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet

Motion	Motionärer	Yrkanden
23. Motioner som bereds förenklat		
2024/25:266	Per-Arne Håkansson och Ewa Pihl Krabbe (båda S)	1 och 2
2024/25:272	Gudrun Brunegård (KD)	1 och 3
2024/25:292	Ingemar Kihlström (KD)	
2024/25:1154	Magnus Jacobsson (KD)	
2024/25:1687	Hans Ekström m.fl. (S)	
2024/25:1884	Johan Hultberg och Ann-Sofie Alm (båda M)	
2024/25:1904	Gudrun Nordborg m.fl. (V)	7
2024/25:1929	Gudrun Nordborg m.fl. (V)	18, 20–22, 24, 25 och 27
2024/25:2175	Eva Lindh m.fl. (S)	
2024/25:2264	Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD)	
2024/25:2706	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2024/25:2892	Richard Jomshof m.fl. (SD)	1–6, 8 och 9
2024/25:3111	Teresa Carvalho m.fl. (S)	22.2, 23, 25– 27, 29, 33, 44 och 72
2024/25:3164	Ulrika Liljeberg m.fl. (C)	4